

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Gedenkboek Frans Claes

Claes, Frans

Antwerpen, 1932

Jos. de Beer, De Schuttersgilden

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75565)

DE SCHUTTERS-GILDEN

Aangename herinnering uit een schoon verleden! — Onder alle voorouderlijke instellingen, waaraan we vaak gaarne nog eens terugdenken, is er geen, die meer dan deze elker belangstelling wekt, — geen, die meer geschikt is om ons op eens terug te tooveren in het bontgekleurde leven der voorvaderen!

Laten wij ons dus het genoeg gunnen den goeden ouden tijd te smaken door ons de herinneringen van 't verleden weer levendig voor den geest te brengen en de onzichtbare banden op te sporen, waarmee ons zich altijd vernieuwend heden aan het al meer en meer verouderend verleden verbonden is.

De verzameling van onzen Voorzitter, den Heer Frans Claes, geeft ons deze gelegenheid, te midden van 't woelig leven en 't rusteloos jagen onzer voorwaarts vliegende eeuw, die heel de menschheid, in pijlsnelle vaart, heenvoert naar een onbekende toekomst.

Doch vooreerst eenige woorden over den oorsprong en het bestaan van onze gilden. —

Met het ontstaan der steden, zijn ook de gewapende gilden opgekomen; hun doel was niet enkel de goede lieden, in en buiten de stad te beschermen, maar ook, in tijd van oorlog, den vorst bij te springen en behulpzaam te wezen. Zoo kwam het dan ook, dat ze uitgebreide privilegien verkregen en het recht hadden zich in vreedestijd te oefenen in schuttershoven en zelf hun eigen hoofdmannen te kiezen.

Eerst waren het de handboog, en later de voet- en kruisboog die hen als wapen dienden, waarnaar zij hand-, kruis- of voetboogschutters genoemd werden.

Dan waren er nog de schermers, de hatschiers of hatsiers en de hellebardiers. Wanneer in het begin van de XVIe eeuw de vuurwapens reeds goed in gebruik waren, ontmoeten wij de musquetiers of kolveniers.

HET BESTAAN

Elk gild bezit zijn « keure of kaarte ende ordonnancie »; dit wil zeggen, een instelbrief, met zijn voorschriften, en voorrechten, zijn plichten en schikkingen, zooals elke maatschappij, zijn standregelen of reglement bezit.

De kaarte wordt gewoonlijk als eerste stuk in het gildeboek afgeschreven, waar dan in den loop der jaren gewetensvol aangeteekend wordt al wat er in het gild beslist en verricht wordt, wat er voorgevallen is, en hoe het er meê verging in de beroerde tijden die het beleefde. Soms vindt men er ook de jaarrekeningen van de dekens in.

Ondanks sommige betreuenswaarde leemten is en blijft het gildeboek

een kostbare bron waaruit het gildeleven weelderig genoeg opborrelt en het volk van vroeger treffend weerspiegelt, met zijn godsdienstigen aard en grilligen omgang, met zijn vrome deugden en ruwe gebreken, met zijn jolige pret en dwaze leute, met zijn vreedzaam gemoed en woelig leven.

De oude gilden leeren ons het volk kennen. Heel de gemeenschap leefde het gildeleven mede. Uit de oude bestoven boeken en verbleekte schriften halen wij, wel is waar, altijd geen schitterende feiten op; meest eenvoudige bijzonderheden, kleinigheden, ja, nietigheden in schijn uit het leven onzer voorvaderen, die in naïeve ongekunstelde taal, en uitdrukkingen ter plaatse gebezigd, neergepend werden.

HET BESTUUR

Het bestuur was bijna overal samengesteld uit een *hoofdman*, een *koning*, twee *dienende dekens*, drie *ghesworene*, *afgaende* of *oud-dekens*, ook *oudermans* genoemd, den *alferis* of *vendeldrager*, een *autaermeester* en een *sergeant* of *kapitein*.

De eerste in het bestuur is de *hoofdman*; het verantwoordelijk gildehoofd, dat « *die saecken ordineren, regieren ende beschicken moet ten gemeyn onderhouden ende welvaert* ».

Hem behoort het als nieuwe gildebroeders te « *ontfangen alsulcken personen, goet van naeme ende faeme als hem goetduncken sal* » en hun den « *behoorlijcken eedt afte nemen* »; bevelen uit te vaardigen; schikkingen te treffen voor schietingen, maaltijden en feestelijkheden; de overtreders der gilde wet te « *calengieren* » dit is te dagvaarden en in de boet te slaan. Meestal handelt hij in gemeenzaam overleg en goede verstandhouding met koning, dekens en andere overheden.

GILDEKONING

Koning van een gild te zijn is de eerepost die den behendigste in het schieten te beurt valt. Hij staat in hooge achting, heeft den voorrang in stoeten, de eerste na den hoofdman, zoolang zijn koningschap duurt. Hij deelt in het bestuur, waar zijn stem doorweegt in de beslissingen, rakende de schietingen. In alle openbare plechtigheden draagt hij de koningsbreuk met den papegaai rond den hals.

Aan die breuk moet hij op eigen kosten een zilveren schild bijhangen en het gild met minstens een « *tonne goet biers* » vereeren.

Daarentegen wordt hij vanwege elken gildebroeder met eenige stuivers vergoed en is van onkosten voor maaltijd en ander verteer, dat gedaan wordt, « *onder den uitgestoken wimpel* » vrij.

Op sommige plaatsen bestaat het gebruik een zilveren kroon op den hoed van den koning te zetten.

38. Gildevaandel, Trommels en Kanon

Gebeurt het dat de koning andermaal den vogel treft en alzoo «*dobbel Coninck*» wordt uitgeroepen, dan brengt zijn «*conste ende schutterlijcke hanteeringhe*» hem menigen gulden in den buidel.

Lukt het hem een derde maal den gaai van de wip te schieten, dan krijgt hij, met den titel van « *keyser* », een aantal stuivers van elken medeschutter, wat weeral een rond sommeken bijbrengt; hij blijft van allerhande verteer ontslagen « *ten daghe van sijne keyzersfeeste* ».

Naar sommigen beweren en oude gildeboeken aanteekenen vindt het ontvangen van den koningsbreuk, zijn oorsprong in de ridderorde van het gulden vlies ten jare 1429 door Philips den Goede ingesteld.

De Hertog koos vijf-en-twintig van de kloekmoedigste mannen uit den adel, gaf hun een reglement, vele voordeelen en het recht bij feestelijke vergaderingen in het openbaar te verschijnen met den gouden halsband waarmede hij hen begiftigde, bestaande uit dubbele vuurstalen met de handgrepen ineengewerkt en aaneengeschakeld door vonken- en stralenschietende keien, met het uithangende vlies.

Hij en zijn opvolgers gedoogden dat de koningen der gilden soortgelijken halskraag droegen doch zonder ramsvacht.

Alzoo pronkte menige gilde met een zilveren koningsbreuk, — soms was zij in koper of tin — van hetzelfde fatsoen als de kraag der gulden-vliesridders, samengesteld uit ineengestregelde keien en vuurslagen waaraan het beeldje hing van hun heiligen patroon (1) of de gekroonde vogel, soms twee gekruiste schietbussen met lichtstralen.

DE DEKENS

De gezworen dekens worden vrijelijk door de gildebroeders gekozen en door den hoofdman voor twee jaren in het bestuur opgenomen. Zonder « eenigh tegenseggen » moeten zij hun ambt aanvaarden of zij verbeuren een geldboete.

Zoo de hoofdman voor de ziel van het Gild kan doorgaan, dan mogen voorzeker de dekens als zijn rechter arm beschouwd worden. Zij staan onmiddellijk aan zijn zijde, ze steunen den hoofdman in de handhaving van 's gildes « *schutterlycke usantiën* » en dragen ruim hun deel bij in de verantwoordelijkheid tegenover « *ghemeyne gulde* ». Aansprakelijk zijn ze voor de « *sorge ende bewindt* » der gildepenningen, de levenskracht van het schuttersgezelschap, die hun worden toevertrouwd.

De « *omslaghen* » op de teerdagen behooren zij te *colechteren* (collecteren) *ende op te haelen* » om de « *ghelagen* » te voldoen « *die in destiencte reysen by de gulde syn verteert ende omgheslaghe* »; het « *incomen* » der nieuwe gildebroeders te heffen; de « *misbreucken, breucken ende boeijten* » in

(1) Elk gild was in de vroege middeleeuwen zooveel als een godsdienstig broederschap. Het koos een beschermheilige wiens feestdag elk jaar gevierd werd met een optocht, een gildemis en een smakelijk eetmaal.

39. BREUKEN

te vorderen alsmede de « *verscheyde oofferen* » door de altaarmeesters uit de gildebuis der kerk gelicht, en den overigen « *ontfanck* » op te teekenen.

Hun komt vervolgens toe de betalingen te verrichten van « *al wat by de gulde is verteert* » de « *destiencte poosten vanweghen... ende tot behoef van de gulde* » met de plicht- en rechthebbende af te rekenen en « *al wat hun van de gulden tewegen in handen is gegeven, gheordineert en te laeste geleyt* » te beridderen of uit te voeren.

Het jaar dat de deken werkelijk dienst doet, heet hij *de deken van administratie of dienende deken van den jaere*. Hij bezit een « *dekenboeck* », kladboek waarin hij aantekent al wat zijne « *handelinghe van administratien* » betreft « *van geheel het jaer van syn deeckenschap* ».

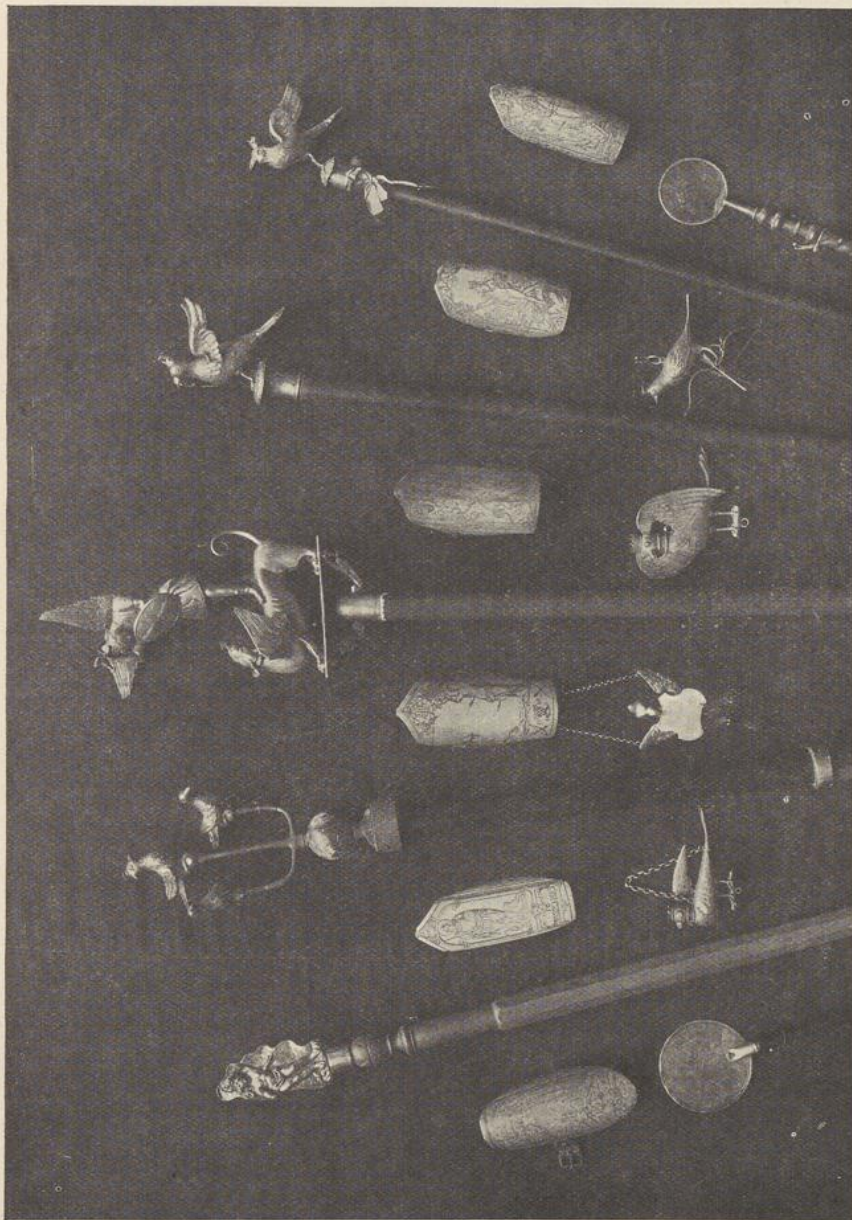
Op algemeene vergadering geeft hij na het kiezen van den nieuwen of « *aencomenden* » deken, « *pertinente reeckeninghe... van alder handen ontfanck, bleyckende by quitaencie* ».

Dien dag wordt door hem, deken « *gheweest* » of « *gedient hebbende van den jaere* » in persoon als « *redant* » de rekening overgelegd zooals zij waait en draait, en medegedeeld wat er ontvangen en uitgegeven en nog te ontvangen en uit te geven is. Is zij kant en klaar en juist bevonden, dan telt hij in de handen van den pasaangekomen of « *jonghen* » deken, die nu rekenplichtige wordt, het restant, het boni-slot dat deze op zijn beurt in « *reekeningh heeft voldaan ende betaelt* ».

Hij overhandigt met de overgeschoten penningen den sleutel der kist en treedt af. Een jaar lang nog blijft hij als « *out-decken* » in het bestuur van rechtswege zetelen ».

DE OUDERMANS

Op de gildedekens volgen de oudermans. Het zijn de oudste schutters die van hun jongmanstijd af deel maakten van het gild en het tot den laatsten ademtocht voorbeeldig getrouw blijven. Allen hebben als « *aencomende* » deken en als deken « *gheweest* » het gild ten dienste gestaan en later in den loop van hun gildeleven het een of ander vertrouwensambt bekleed. In het bestuur van het gild worden zij van rechtswege voor hun overige leefdagen opgenomen. Zij zijn de *seniores*, geëerd en geacht zooals hun oude dag en verdiensten het vereischen ; *de patres conscripti*, de aanwezige raadsheeren van het gild en de vroede vaders van al de manschappen. Geen rekening wordt voorgelegd dan ten overstaan van de oudermans, onmiddellijk vernoemd na, en meermaals vóór de dekens ; geen besluit getroffen, geen « *ordinantie* » uitgevaardigd zonder hun medezeggenschap. Als de andere gezaghebbenden naar de vergadering niet omzien, zijn de oudermans er altijd.

40. GILDEVOORWERPEN

DE ALTAARMEESTERS, DE SERJANTEN EN DE ALFERIS

Na de dekens en de oudermans komen, vooral in waardigheid en gezag, de altaarmeesters. Elk schuttersgild had in vorige eeuwen zijn altaar in de kerk, op eigen kosten ingericht en onderhouden. Het altaar had zijn eigen gerief.

De altaarmeester was belast met de zorg voor het altaar. Na het afleggen van een nieuwen eed, trad hij in dienst. Hij bracht het altaar in orde voor de gildediensten, hij hield en lichtte de bus der offerpenningen, overhandigde ze aan den « *deken van den jare* », die de ontvangsten boekte, kreeg uit zijn hand de teruggave van de voorschotten, die hij tot onderhoud van het altaar gedaan had. Na den besloten tijd is hier geen spraak meer van. De gilden waren door de Fransche wet opgeheven en al hun bezit aangeslagen.

Met de altaarmeesters houden de serjanten gelijken tred. Ze handhaven de orde in stoeten en omgangen, op wip- en doelschietingen, en tijdens alle feestelijkheden. Zij zijn rechtstreeks door den hoofdman aangesteld, staan op denzelfden voet als de altaarmeesters, en zijn even als zij beëdigd.

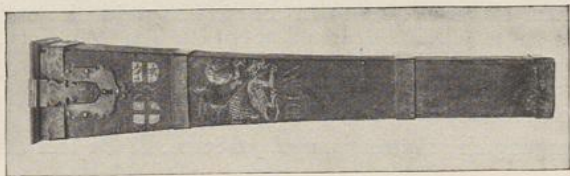
De drager, of liever de zwaaijer van het gildevaandel, droeg vroeger den naam van *alferis*. Dit woord was uit den Spaanschen tijd overgebleven. De Spanjaarden noemden hun vaandrigs in hun taal *Alferéz*. Het vaandrigschap, om het nu zoo te heeten, was in vorige eeuwen een belangrijk ambt, waaraan veel eer was verbonden en dat men zich geldelijk aanschafte of pachtte. Wie zich aanbood en aanvaard werd om het vaandel, het *vendel*, zooals men zegde en schreef, te zwaaien, had ten bate van het gild een zekere som te betalen. De vendelzwaaijer, immer *vendelier* genoemd, treedt na vernieuwing van zijn eed, in het bestuur, voor het leven of voor zoolang hij zijn betrekking wil behouden.

In de gildestoeten stapt hij voorop, op de kosten van het gild, met korte fluweelen broek, den hoed met de pluim op, den zijden sluier om; met witte handschoenen het vendel aanhoudend, zwierend en zwaaiend.

Het vendel is gewoonlijk een vierkant zijden doek, van lichte kleur en middelmatigen omvang met de fijne geborduurde wapenschilden van het gild en soms ook van de heerlijkheid.

Het werd eertijds in stoeten en bij feesten weinig op den schouder gedragen, maar meestal gewenkt en gezwenkt, gedraaid en gezwaaid, hoog en laag in allerlei bevallige en grillige wendingen. De eerste de beste leek daar niet bekwaam toe; het moest een behendig man zijn met geoefende en gedreven hand, die zich van deze aantrekkelijke doch lastige taak met lof en eer mocht kwijten.

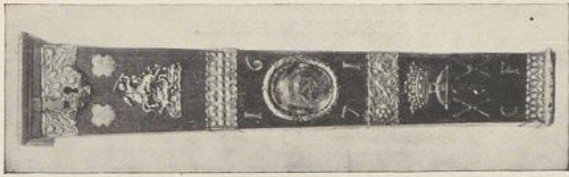
Met een gelijkwaardig eerampt bekleed, is de drager of beter de voerder van den gildenstandaard. Hij heeft gelijk recht en gelijk voordeel als de vendelier, — het recht in het bestuur te zetelen uitgezonderd. — Hem komt in

41

42. HANDBOGEN, KOKERS, TROMMELS EN GILDEVOORWERPEN

43

onze aantekeningen ontegensprekelijk de plaats toe onmiddellijk na de bestuursleden.

De standaard, algemeen de *wimpel* genaamd, waar de gildebroeders in feestelijke gelegenheden zich onder en rond scharen, gewoonlijk kleiner van afmeting als het vendel, bestaat uit een langwerpig doek van zware zijden stof dat immer smaller in afgeronde slippèn uitloopt. Naar de wapenkleuren van het gild vervaardigd, is het meestal met gouden kwispels en franjes gesierd. Het afbeeldsel van den Patroon en de schilden van gild en heerlijkheid prijken er op in zijden borduurwerk met gouddraad doorweven.

Het wimpelierschap valt insgelijks te verpachten of aan te besteden. Die den wimpel pacht en voert is de *wimpelier*, ook *cornet*, *koernet*, geheeten.

Fraai en fier is hij met zijn zwartfluweelen spanbroek en witte kousen, den blauwzijden sluier om de lenden en den hoed met de pluimen op het hoofd, hoog gezeten op zijn helblinkend ros, met bloemen en linten omtooïd. Stout en stijf houdt hij met zijne witte handschoenen toom en wimpel vast. Al wat tot zijn sierlijke staatsiedracht behoort wordt door het gild bekostigd, onderhouden, vernieuwd.

In den schoot van het Gild zijn er ook onderhoorige bedienden, die, voor een bepaald of overeengekomen loon, zich ter beschikking stellen van de gildebroeders, om hen met de noodzakelijke, alsmede met allerlei nuttige en gemakkelijke diensten ter hand te staan. Het zijn de *knaap*, de *schuttersmaagd*, de *tamboer* en de *speellieden*, allen schier onmisbaar in het gildenhuishouden.

De knaap of knecht wordt in vertrouwen aangesteld door den hoofdman, in overleg met gansch het bestuur. Vóór dat hij zijne betrekking aanvat, moet hij een bijzonderen eed zweren, hoofdman, dekens en gild uiterst dienstvaardig te zijn en op den eersten wenk springensgereed te staan. Op al de vergaderingen ter gildekamer is hij tegenwoordig; hij is het, die den wimpel uitsteekt en intrekt, die de biergelagen ronddoelt en al de voorkomende boodschappen doet. Het overlijden der schutters moet hij bij de medebroeders « *aenseggen* » en ze ter lijkmis en begrafenis oproepen. De gilden van het omliggende gaat hij op de prijsschietingen verzoeken en bestelt hen den « *beschrijfbrief* » of de « *kaarte der te winnen prijzen* ». Hij vergezelt de mannen als zij elders op de kermissen ter schieting gaan. Bij de doelschieting treedt hij op als « *wyser* » of « *telder* », zijn zinnen moet hij bijhouden, vol koelbloedigheid is hij gansch ingelaten met de schietoefeningen waar hij meesterschap voert en gemachtigd is om zelf de onbezonnen of nalatige gildebroeders in de boet te slaan en deze op eigen naam in te vorderen. Hij is een man van tel die het altijd niet onder de markt heeft. Menig oud-deken beschouwde het niet beneden zijn waardigheid het knaapschap te aanvaarden.

De overige loontrekkenden waren een meid die ten dienste van het gild stond en in den omgang de *schuttersmaagd* geheeten. Bij de feestmalen helpt zij

44. GILDEPRIJZEN

in de keuken, bereidt de tafels en discht de spijsen op. Op de vogelschietingen en andere schuttersfeesten heeft zij haar bezigheid en in de gildestoeten haar aangewezen plaats.

Het dragen van de « *geerde* » met den hoogvogel en 's anderdaags met de « *Coninckvogels* » komt haar toe. Zij vergezelt de schutters als zij naar elders ter prijschieting optrekken. Bij de optochten pronkt zij het hoofd versierd en in een hagelblank feestkleed, met bloemen benaaid, alles door de gildekas bekostigd en onderhouden. Dit gebruik heeft sinds lang uitgediend. Alleen nog in de stoeten der vogelschietingen heeft heden de zoogenaamde koningsmaagd de eer de vogels te dragen en het genoeg op een footje vergast te worden.

De derde van de ondergeschikte bedienden met vaste pree is de *tamboer* of *trommelslager*. In de stoeten volgt hij, al roffelend, den *vendelzwaaiër*; even kortgebroekt, met bloemen omhangen, den pluimhoed op, den blauwen sluier om de lenden, de versierde trom aan een draagriem overtrokken van zijden stoffen met franjes afgezet. De trom en haar toebehoorten zijn het eigendom van het gild dat voor onderhoud en vernieuwing instaat.

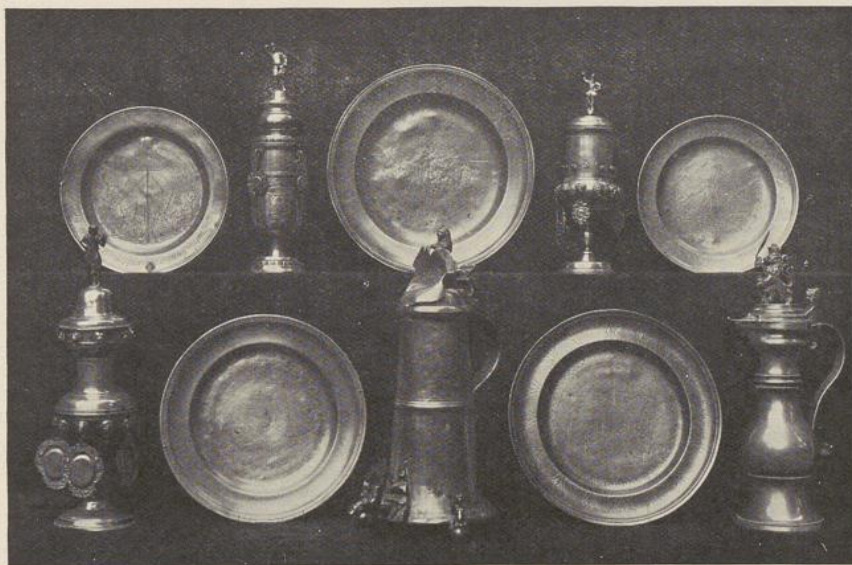
De speellieden bij feesten en teerdagen ontbreken nooit. Elk lid bezit zijn eigen speelman, hetzij een schuttersgezel, hetzij een vreemde, die op de gewone teerdagen van dienst is. Op vogelschietingen en andere drukgevierde aangelegenheden worden hem vanwege het gild « *verscheijde spelmans* » toegevoegd. Het loon hunner muzikale uitvoeringen wordt per keer, kermis of feestelijkheid betaald. Ook hebben de speellieden eten en drinken op de kommerschap van de *ghemeijne gulde*.

Vermelden wij ook nog de toortsendragers: stille mannen die de twee toortsen of flambeeuwen, door het gild bekostigd, en brandende ter vereering van het Allerheiligste, in de processie dragen te midden van de biddende gildebroeders.

De belangrijkste en de aantrekkelijkste van al de vergaderingen die het gild jaarlijks houdt, is wel de algemeene vergadering, gehouden op den feestdag van den beschermheilige. Deze vergadering sluit het afgeloopen gildejaar in vollen ernst, met het nazien en goedkeuren der rekeningen, en zet het nieuwe in vreugd en deugd feestelijk in met gulhartige en smakelijke smulpartijen: het teren duurt niet één, maar drie, soms vier dagen lang. De vroolijke gildebroeders komen met hun blozende wederhelften allen op hun paaschbest uitgedoscht, zich onder den uitgestoken wimpel scharen. Zij stellen zich stoetsgewijze op en stappen fier ter kerke om hun jaarlijksche diensten aan het gildealtaar devotelijk bij te wonen en den verschuldigten offerpenning in de bus te steken ten bate van het gild. Na den kerkdienst begeven de gildebroeders zich in dezelfde ordeschikking naar de gildekamer. De overheden nemen plaats aan de bestuurstafel. Uit de menigte schuttersgezellen wordt eerst en vooral de

45

46. GILDEPRIJZEN

« naest comende » deken van het aanvangende gildejaar en soms die van het daaropvolgende jaar gekozen; beiden voegen zich bij het bestuur. De aftredende

47. GILDEPENNINGEN

deken geeft rekening van zijn beheer met de aantekeningen over hetgeen hij ontving en uitgaf en legt het samen voor met de kwijtbriefjes ter inzage en goedkeuring aan de vergaderde gildebroeders. Na de vergadering, rond den middag, verwacht een dampend en geurend maal al de leden alsook hun vrouwen. De genoodigden scharen zich verlekkerd en smakkend rond den disch, waar, in het midden, de gemeenschappelijke zilveren of tinnen drinkbeker prijkt. Er is overvloed. *Veelderley gereght, gesoden, gebraden ende toespissen*; pensen, koevoeten met brij van erwten, gestoofde hutspot van werevleesch en groenten, zware stukken rundsgebrad met brood; dan de fijne portiën, kippen en konijnen, sneppen en leeuwerikken, snoeken en karpers en heel wat toelachende schotels rijstap.

Dit alles rijkelijk besproeid met opvolgende vaatjes straf

en deugdelijk vlaamsch bier, soms wijn, maar zeldzamer. Het gebruik van vroegere tijden eischte: goed, veel en lang. Er viel te smullen dat het vet van baard en kin afdrupte en te drinken dat het klast en plast! Drie, soms vier dagen met den broekriem los en den buik gespannen, houden de gildemannen, intusschen paffend en kaartend, het teren en smeren genoeglijk vol tot 's avonds laat.

Het bijwonen der maaltijden is voor den gildebroeder een waar genot ja, maar bovenal een onverzuimbare plicht. Om geen enkele reden zelfs *geene nootsaecke uitgesondert*, is hij er van ontslagen. Is de eene of andere, door ziekte of nood gedwongen, er niet bij, moet hij alsof hij mede gegeten heeft,

zoals het hiet, *syn volle schotelgelt betaelen gelijk de andere broeders die ter maeltijt tegenwoordich comen*. Ongetwijfeld wordt uit de lekkerste spijzen wel een uitgelezen en onschadelijk brokje, van harte gejongd naar den zieken medebroeder gedragen.

En zoo eindigde het gildejaar.

* * *

De inventarissen van wat de gilden in vroegere tijden bezaten zijn rijk aan allerhande voorwerpen; zoo treffen wij aan: Groote pronkkasten, beelden van de beschermheiligen die of het altaar versierden of op de gildekamer stonden, verder hun rijke breuken, gewonen bekers, schalen, borden, potten, enz.; vele bleven eigendom van het gild, andere geraakten in handen van de overwinnaars, vooral de kleinere voorwerpen als borden, zilverwerk enz.

Buiten deze rijke voorwerpen aan het gild toebehoorende, hadden de gildebroeders hun persoonlijke voorwerpen, bijvoorbeeld prachtige pijlko-

kers, ivoren armbanden, ingelegde bogen, besneden boogkassen, enz.

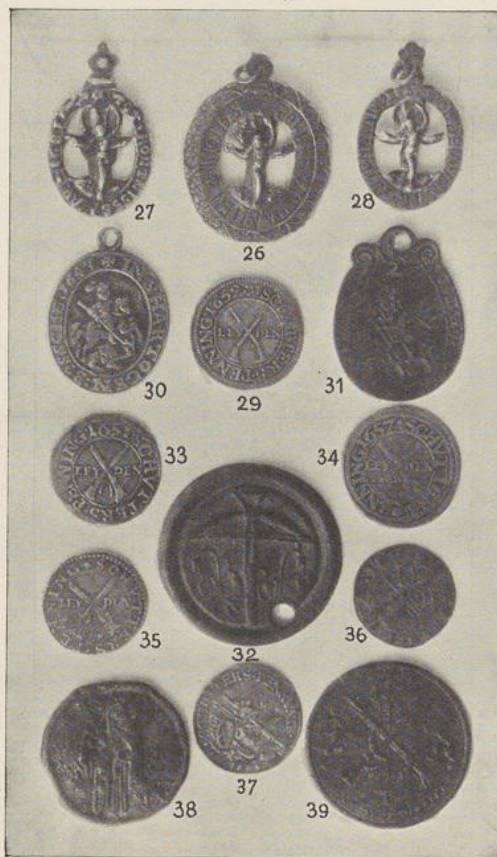
Om een denkbeeld te hebben van wat er zoal te winnen was bij een groote schieting, geven wij, hierna, de prijzen op die te Mechelen gewonnen werden in 1714 bij de kolveniers.

1 ^{ste} prijs.	Zilveren lampetkan	waarde 200 gulden
2 ^{de}	» zilveren fruitschotel	» 160 gulden
3 ^{de}	» groot zilveren komfoor	» 120 gulden
4 ^{de}	» 2 kleine zilvere komfoors	» 90 gulden
5 ^{de}	» zilveren kom met deksel	» 60 gulden
6 ^{de}	» zilveren wijwatervat	» 30 gulden
7 ^{de}	» zilveren degen	» 30 gulden

48. GILDEPENNINGEN

Tegenwoordig bestaan de prijzen meestal in geld, alhoewel, op zekere plaatsen, borden, pinten, tasjes of ook nog zilveren lepels en vorken uitgereikt worden.

49. GILDEPENNINGEN

meenten is het uitnoodigen tot de feestelijkheden door nar, pijper en trommelslager. Op den vooravond van de groote schieting, gaan deze drie mannen, in groot gewaad, de medebroeders thuis begroeten; terwijl de pijper en trommelaar spelen danst de nar een « menuet » en biedt hij, op het einde, een papieren blazoentje aan met kleur en klatergoud versierd; op de eene zijde vertoont het den beschermheilige, op de andere een wip. De nar noodigt dan den gildebroeder uit om 's anderdaags naar de groote wipschieting te komen. Op dit feest zal het gekregen blazoentje op vest of hoed gespeld worden. De verzameling be-

In de Kempen vindt men nog het oude gebruik dat ook de vrouwen medeschieten en hun koningin hebben; gewoonlijk schieten ze den dag na de mannen, op kleineren afstand of naar lagere wip. Te Haaren bij Brussel b. v. waren eertijds de vrouwen zeer talrijk, boven de zeventig. Hier te Deurne schoten de vrouwen ook, en dan hielden ze een koffiep partij; de koffiepot van het gild wordt in deze verzameling bewaard. De feestelijkheden, « teren » geheeten, noemde men vroeger ook « den vrijen brom » omdat er vrouwspersonen aanwezig waren en zij dan vrij konden brommen of babbelen!

De gilden hadden ook hun liedjes waaronder zeer oude of van zeer ouds bewaard. Ze werden gezongen door de gildebreeders. Hiervoor bestonden ook prijskanmpen.

Een ander oud gebruik en dat nu nog bestaat te Aude-naarde en omliggende ge-

vat verscheidene dezer blazoenen als ook de koperen plaat tot het drukken van een blazoen, den H. Sebastiaan verbeeldende.

* * *

Te Antwerpen telde men zes gewapende gilden :

1° De oude voetboog of sint Jorisgild XIIIe eeuw.

2° De oude handboog of sint Sebastiaansgild XIVe eeuw

3° De Jonge voetboog, 1344?

4° De Jonge handboog, Sint Sebastiaan 1485.

5° Het Schermersgild 1487.

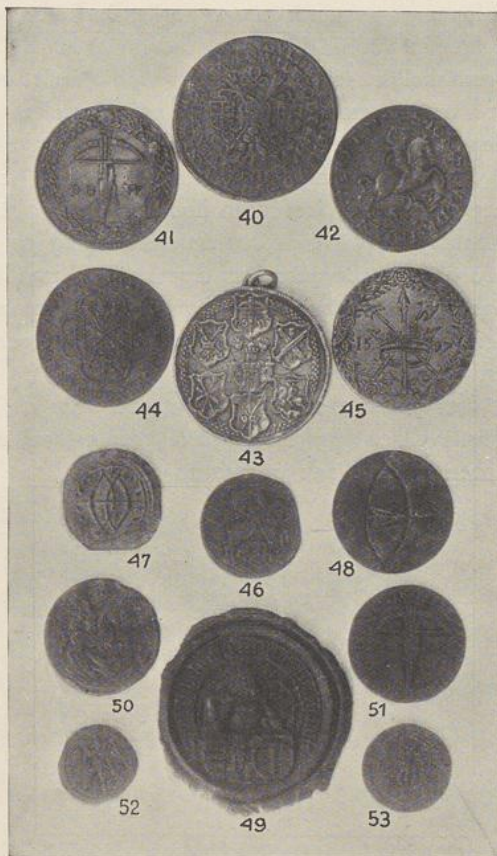
6° Het kolveniersgild of gulde van sint Christoffel 1489.

In de XIVe eeuw telde men maar drie gilden ; de oude en nieuwe voetboog en den handboog, te samen 130 man sterk, waarvan iederen nacht zeven man de wacht op het stadhuis hielden. Opvolgentlijk hebben wij in 1485 de Jonge Handboog, ook de « Gebroke pese » geheeten ; in 1487 de Schermers, en in 1489 de Kolveniers.

De schermers voerden den titel van « Edele gilde van Sint

Michiel van den zweerde der rechtveerdigheid » of smytersgilde ; zij groepeerden de schermers, de hatschiers of hatsiers en de hellebardiers ; het was de bijzondere wacht van den schout ; in 1500 wordt hun een octroy toegestaan om zich « gilde der Seven Ridderlijke Konsten » te betitelen. De Heeren van Sint Michielsabdij waren hun beschermers, de leden waren meest edellieden.

De kolveniers, ook nog gild van Sint Antonius Eremijt geheeten, stonden meer bekend onder den naam van Sint Christoffelgild. Van het begin af, werden zij zelden anders dan « clooveniers », cleuveniers, elders nog coloveniers, geheeten ; zij ontleenen hun naam aan het oude vuurwapen « clove, colove, clover, colover » in het fransch « coulevrine », voorts komende van « couleuvre » dat slang beteekend. Het was een soort lontroer, van gegoten of gesmeed ijzer

50. GILDEPENNINGEN

met een loop of bus, in het begin lang en dun, als een jonge slang, op een plompe en zware schacht gehecht, langsonder breed uitlopend, schier onhandelbaar en rustend op een vorkstok. Later werd het fatsoenlijker, korter, veel lichter en vooral draagbaar, alhoewel het bij het ontstaan van het gild nog zoo gemakkelijk niet te hanteeren viel. Reeds vroeg was de « colove » bekend en er waren mannen die er mede omgingen en wellicht zich in het schieten oefenden op de doelhoven van Sint Joris- en Sint Sebastiaansgilden.

Nu men een algemeen denkbeeld heeft van wat een schuttersgild was, hoe het streefde en leefde en hoe het, nu nog, innig met ons verleden verbonden staat, gaan wij over tot de opsomming en beschrijving van de voornaamste voorwerpen die door hun eigenaar gedurende meer dan vijftig jaren geduldige opzoekingen bijeen gebracht werden. Doch alles vindt men onder deze rubriek niet vermeld, men leze ook wat er verder gerangschikt staat, onder « wapens » en « meubelen ».

Het gildewezen is kenschetsend voor de groote verzameling van den heer Frans Claes ; het maakt hare groote faam uit ; wie van de « Gulden Spoor » spreekt denkt aan gildeleven.

VERZAMELING FRANS CLAES

1) Vier zilveren schilden der Busgilde : St Antonius en Ste Catharina gilde van AALST (O.-Vlaanderen).

Gedeelte der Kolveniersgilde van AALST. Vier groote schilden in zilver (hartvormige).

- 1^e Van boven Schaafbank met gereedschap, waaronder JAN MOOLEMANS CONINCK VAN S. TONIUSGULD TOT AELST 1786.
- 2^e JOANNES VAN KEMENADE KONING VAN SINTE ANTONIUS GULD TOT ALST ANNO 1818, boven op de plaat een landbouwer achter bespannen ploeg.
- 3^e Van boven — Bakker zijn brood in den oven leggend : C. MANDEGERS KONING VAN ST ANTONIUS EN ST CATHARINA GILDE TE AALST 1843.
- 4^e Wip waar een Kolvenier de vogel afschiet : C. MANDEGERS DUBBELDE KONING TE AALST 1845.

(Dit zijn waarschijnlijk de laatste platen der breuk).

2) Breuk der handbooggilde van BORLOO (Prov. Limburg) « St Sebastiaan en St Peeter ».

Breuk bestaande uit 14 ronde, een stervormige zilveren graveerde platen en een grooten volronden vogel met opengespreide vleugels en korallen oogen.

- 1^e plaat : STAS LIEBENS CONINCK VAN BORLO, te midden de wapens.
- 2^e plaat : GERARDUS ODEUR 1720, te midden de familiewapens.
- 3^e plaat : JOSEPHUS LIEBENS CONINCK VAN SINT SEBASTIAENS CAMER TOT BORLO 1756, te midden de familiewapens.
- 4^e plaat : HENDRICUS VAN DE CAN CONINCK VAN DE HANDBOGE CAMER TOT BORLO 1777 en familiewapen te midden.
- 5^e plaat : rondom de wapens : LEONARDUS VAN MERSNIL CON. VAN DE HANDBOGE CAMER TOT BORLO 1786.
- 6^e plaat : rondom de wapens : MILEMANS KON. VAN ST PETERSGULD TOT BORLO 1816.
- 7^e plaat : rondom de familiewapens : MATHIAS GUILLAMS CONINCK TOT BORLO 1792.
- 8^e plaat : JOSEPHUS BONFILS CONINCK VAN ST SEBASTIAENSCAMER TOT BORLO, 1804 te midden trophee met wijzer.
- 9^e plaat : rondom de wapens : GERARDUS GUILLAMS CONINCK VAN S PEETERSGULDE TOT BORLO 1819.
- 10^e plaat : te midden boog en pijl en rondom : T. HESBEENS CONINCK VAN ST PEETERSGULDE TOT BORLO 1822 (laatste) .
- 11^e plaat : rondom het wapenschild : JOANNES VAN MERSNIL CONINCK VAN DE HANDTBOGE CAMER TOT BORLO 1780.
- 12^e plaat : rond het oningevulde wapenschild : JACOBUS VAN MERSNIL CON. VAN DE HANDTBOGE CAMER TOT BORLO 1789.
- 13^e plaat : te midden boog en pijl, daaronder wapenschildje en rondom : JOSEPHUS LIEBENS CONINCK TOT BORLO 1753.
- 14^e plaat : rondom de wapens der familie RENIER ODEUR CONINK VAN DE CAMER VAN SINTE PEETERS GULDE 1719.

Groote volronde vogel met opengespreide vleugels en koralen oogen, achterop staat : DESEN VOGEL HOORT TOE DE CAMER VAN BORLO VAN SINTE PEETER GULDE 1719.

Sterfvormige plaat onder aan den vogel hangend met te midden de wapens en : GILIS BECKERS CONINC 1732.

3) Breuk der Kruisbooggilde van BOXTEL (Noord-Brabant). (In drie deelen).

Oudste gedeelte :

Zilveren ketting met rond plaatje waarop een verheven gotisch Ste Barbarabeeldje en SANCTA BARBARA, onderaan hangt een plaatje met PETER JACOPSSSEN 1596 — en een halfronde gotische vogel met de merken... aan de ketting een Kruisboogje.

2^e gedeelte: Zilveren ketting met gedreven ovaal plaatje waarop St Barbara en DIE BARBARA SCHUTS VAN BOEXTEL. Daaraan hangend een Kruisboogje en half verheven zilveren vogel, boven aan elken kant een lang vierkant plaatje met enszijds een gedreven groote S, anderzijds eene groote gedreven B, daarboven 2 uitgesneden gedreven plaatjes met te midden een toren. XVIe begin XVIIe eeuw.

3^e gedeelte : Zes groote gegraveerde platen en volronde vogel aan dunne ketting.

1^e plaat : medaillon met marteldood van St Barbara,, huifkar met 3 achterelkaar gespannen paarden en opschrift : LAMBERTUS GEYSBERDT DELEYER, CONINCK VAN ST BARBARAGIELDT, CONINGNE MARIA BECKMANS 1732.

2^e plaat : 1775, St Barbara waaronder opschrift : EVERARDUS VAN LIEMDT KONING VAN S. BARBARA GILD TOT BOXTEL.

3^e plaat : Tweespannige ploeg, waaronder : ANTONY NICOLAAS VAN RUND KONING ST BARBARAGILT TOT BOXTEL 1777 en Kruisboog.

4^e plaat : St Barbara, tweespannige ploeg en opschrift : WILHELMUS VAN OVER BEEK CONING VAN S. BARBARA GILD TOT BOXSEL 1782.

5^e plaat : Herberg, wip en een busschutter, daaronder een bespannen ploeg en opschrift : MARTINUS VAN DER VELDE KONING VAN S. BARBARAGULD INT JAAR 1786 TOT BOXTEL, daaronder St Barbara.

6^e plaat : (zeer groote) St Barbara met daaronder tweespannige ploeg en opschrift : JORDANUS JANSE VAN DE SANDE CONINCK VAN S. BARBARAGILDT TOT BOXTEL, 1790.

Van de zelfde gilde op perkament « Standregelen der Schutterije van de Voetbooghe gulde van Boxtell 1620 ».

4) Breuk der St Sebastiaangilde van BRUSTHEM (in Limburg-bij-St Truiden).

Breuk der St Sebastiaangilde van Brusthem bestaande uit middelmatige ovalen platen met omljsting en andere hartvormige in licht zilver op zware fluweelen kraag :

Vogel van 't midden der XVIIIe — opschrift der platen :

1. PEETER ROOSEN CONINCK VAN ST SEBASTIAENSCAMER TOT BRUSTHEM 1605.

2. L. BELLIS KONING VAN ST SEBASTIAENSKAMER TOT BRUSTHEM 1616 (met wapen).

3. C. BELS KONING VAN ST SEBASTIAENSKAMER 1638.

4. W. PLEVOETS KONING VAN DE KAMER VAN BRUSTHEM, 1736.

5. PEETER ROOSEN CONINCK VAN ST SEBASTIAENSCAMER TOT BRUSTHEM, 1811.
6. W. PLEVOETS KONG. VAN BRUSTHEM VAN ST BASTIANUS CAEMER 1819.
7. J. ELS KONING VAN DE CAMER TOT BRUSTHEM 1822.
8. H. VAN DER SMISSEN KONG. VAN BRUSTHEM 1825.
9. P. OTTEN KONINCK 1828.
10. H. VAN DER SMISSEN KONING VAN BRUSTHEM 1832.
11. L. DAWANS 1^e SCHEEPEN TE BRUSTHEM 1836.
12. H. VAN DER SMISSEN KONING VAN BRUSTHEM 1842.
13. LAMB. BUDO KONINK 1845.
14. P. COOFMANS KON. VAN BRUSTHEM 1866.
15. L. LAMB. PALOT.
16. Harten zonder opschrift.
17. Harten zonder opschrift.

5) Gedreven Zilveren Breuk der Schutterijilde van « St Marten » tot DILSEN (bij Maesyck, Belg.-Limburg).

Volronde vogel en 5 gedreven schilden.

Kl. Schildje : te midden een kerk, rondom : ADRIAEN ANTONIS VAN OVERBECK 1608. BECK 1608.

Schild met gedreven boord, te midden wapens, waarrond : HOC ET SPONTE COHORTIS IN DILSEN PASTOR DEDIT = 1754. REX JOS LUDOVIC MACHURE.

Schild met gedreven omlijsting : P. J. COOTMANS JONCKMAN ENDE CONINCK EN VAENDRAEGER VAN DE OUDE COMPAGNIE VAN DILSEN, ANNO 1789.

Schild met gedreven omlijsting : GERARDUS MOORS JONCKMAN KONING ONDER DE ALDE SCHITTERY VAN ST MARTEN TOT DILSEN DEN 10 JUNY 1792 — daaronder eene eggen.

Schild met gedreven omlijsting : JACOBUS KOTJANS KONING IN DILSEN 1810. Onvolledige breuk ?

6) Breuk der St Niklaasgilde van KAPELLE OP DEN BOSCH (Brabant, bij Mechelen). (Breuk der Vrouwen).

Breuk in geplisseerde grijze gestreepte zijde met fluweelen boordje. Vooraan op de borst een zilveren plaatje in vorm van hart met gedreven boord, achteraan een kleiner zilveren hart.

Draagt geen enkel opschrift.

7) Zilveren Breuk der Schutterijilde van KINROY, Kessenich, (Belg.-Limburg-bij-Maeseijck).

Volronde vogel, vijf platen met gedreven omlijsting en drie uitgesneden met gravuur, aan ketting.

Onderste middenplaat : HENDRICUS SENTIENS CONINCK VAN DE JONGE SCHUTTERIE VEREERT A^o 1773.

- 2° plaat : ANTHOON SCHEYMANS CONINCK ONDER DE JONGE SCHUTTERIE VEREERT DESE PLAET 1785.
- 3° plaat : THEODORUS POELMANS CONINCK ONDER DE JONGE COMPAGNIE VEREERT 1777.
- 4° plaat : VEREERT DOOR MARIE GISYN SCHEYMANS VROUW VAN JAN KRISTI MITS DAT DE SCHUTTERIE ZAL GEHOUDEN ZYN TE LAETEN DOEN EENE MISSE JAARLIJK TER EERE VAN S° ANNE A° 1770.
- 5° (grootste middenplaat), onder wapens PETER VAN DE KAMP CONINGH 1758.
- 6° plaat : (zelfde als 4°) DE SCHUTTERIE AFGAANDE OFTE NIET IN STAAT ZYNDE ZAL DEN VOGEL BLYVEN AAN DE FAMILIE A° 1770
- 7° plaat : MATHYS COLEN CONINCK ONDER DE JONGE COMPAGNIE VEREERT A° 1774.
- 8° plaat : JOES SCHEYMANS SOON VAN GODEF. SCHEYMANS ONDER DE JONGE SCHUTTERIE VEREERT DESE PLAET INT JAER 1780.

8) Breuk van de Edele Handboog van LOKEREN (Oost-Vlaanderen).

bestaande uit koperen vergulde ketting van kleine langwerpige en ronde schakels op een groen fluweelen band. Onderaan hangt een gedreven zilveren, halfronde vogel met olijftak in de pooten.

Keizerrijk tijdvak.

Nota : Deze breuk vervangt denkelijk een waardevoller welke zal verdwenen zijn.

Bezit nog van de zelfde gilde :

Twee draagbare wippen om de geschoten vogels op te dragen.

De kas om deze in te bergen,

Drie gebeeldhouwde figuurtjes, 2 trommelaars en gek,

Relikwiekas.

9) Zilveren Breuk der St Joris of Kruisbooggilde van MAASHEES (Noord-Brabant, arr. 's Hertogenbosch).

Zilveren Breuk der St Jorisgilde van MAASHEES en OVERLOON bestaande uit vogel. Tien fraaie schilden alle met gedreven omlijstingen waarvan 8 met kroon en een kleine koperen medalie, alles op rood fluweelen band.

1. grootste schild te midden met wapen en twee leeuwen als schildhouders (gedreven) daaronder : JOHAN GEORGIUS JOSEPH VRY RYKSHEER VAN EN TOT HATSFELDT DEN 3 JULY 1754 CONINC TOT MAESHEES
2. Uitgesneden breedvormige plaat, met schutter een hert schietend : JOANNES KNOPS KONING VAN HET MANSGILDT TOT MAESHEES DEN 26 MEY A° 1728.
3. Te midden Kruisboog : HENDRICK DEMUYNCK CONING 1743.
4. Twee gekruisde pijlen : JUDOCUS ACKERMAN KEYSER TOT MAASHEES 1749.
5. HEER SCHENKT UWEN SEGEN BREED EN MILDT AEN ONS S JORISGILT. JOAN LENSEN CONING 1752 DEN 3 JULY.
6. THOMAS GEURTS CONING IN MAASHEES 1752.
7. Kleinste schildje, met St Joris.
8. UW ZY ONEYNDIGH GELUKX JOANNES KNOPS CONING VAN S GEORGIUS GILT IN MAASHEES (1748).

9. Dooreengevlochten T.A.E. 23 MAY 1745.
10. St Joris, waaronder : JOANNES KNOPS KEYSER TOT MAASHEES DEN 3 MAY 1751
Klein koperen medalie R : St Joris. A : St Michiel.

10) Breuk der Handbooggilde van MORCHOVEN (Morkhoven, Prov. Antwerpen).

Zilveren breuk bestaande uit breede ketting met drie groote gedreven platen, vier klein gegraveerde, 4 bogen en twee volronde vogels :

- 1° groote plaat met schoon gedreven omlijsting en wapenschilden, te midden gegraveerde St Sebastiaan en St Niklaas, aan deze plaat twee kleine gegraveerde, die van rechts met : C. HEYLEN K. LAVEN 1612, die van links : P. HEYLEN L. HEYLEN 1612. Onder aan de plaat vogel en boog.
- 2° groote plaat : gansch gedreven met te midden St Sebastiaan en in een klein ovaal : MARTINUS HEYLEN KYSER 1710 — daaraan 2 gegraveerde plaatjes, dit van rechts met : PETRUS BAX REX ET SCIS 1728 ET I-C HEYLEN CONI DD, aan elk dier plaatjes een boog links : 1612 HEER ANTHONE BUYENS PASTOOR TOT MORCHOVEN.
- 3° groote plaat : geheel gedreven met te midden St Niklaas, op den achterkant opschrift : PEETER HEYLEN CONINCK 1688 — PEETER STERCKX CONINCK 1689 — JAN BOVWEN CONINCK 1710.
Onder aan de plaat volronde vogel met opengespreide vleugels en boog.
Zilversmidsmerken van :

11) Zilveren Breuk der Handboog of St Sebastiaangilde van OOLEN (Prov. Antwerpen).

Bestaande uit groote ronde plaat te midden in gravuur en verguld. Midden in St Martinus (patroon van Oolen), rechts O. L. Vrouw, links St Sebastiaan, omlijst met vergulde bladeren boord en bovenaan : DE GULDE BRVECK VAN OOLEN — (Antwerpsch zilversmidsmerk) — Daaronder hangt een klein rood verguld plaatje met eenerzijds : 't Michiel — anderzijds Heiligen voor Kruisbeeld knielend en wapen — rondom : FY MICHAEL OERIENSIS PASTOR OELENSIS DEDIT A° 1597, daaronder een volronde vogel.

Boven de groote ronde plaat eene groote hoekige met : MARTEN MEER HOOFTMAN 1682.

Aan de ketting hangen nog 4 plaatjes met :

- 1° MARTINUS CLUYTS CONINCK 1718, JORIS CLUYTS SYNEN SOON CONINCK 1726.
- 2° MARTINUS SWINNEN WAS CONINCK A° 1668 IN OOLEN.
- 3° JAN CLUYTS CONINCK TOT OOLEN 1797, en boog.
- 4° Man vogel van de wip schietend en vrouw die hem de hand geeft, daaronder : JAN CLUYTS CONINCK TOT OOLEN 1714.

12) Zilveren Breuk der St Barbaragilde van REEK (Noord-Brabant, arr. S'Hertogenbosch).

Bestaande uit dichtgeweven zilveren ketting met een groote breede plaat waaraan drie vogels hangen — en vijf schilden :

- Groote plaat : te midden voor draperijen een wilde man waaronder staat : LAAT HATERS HATEN EN NYDERS NYDEN — DAT GODT ONS GUNT DAT MOETEN SE LYDEN, VENI VIDI VIXI 1787. Daaronder een kanon met opschrift : L. D. V. LONDEN KEYSER 1787 — rechts St Barbara — links, vaandel, trommel en roer.
- 1° Grootste schild, van boven met wapens en : SEBALTUS GERARDUS JOSEPHUS BOERACKER KONING VAN ST BARBARA GILDT TOT REEK ANNO 1789.
- 2° schild : te midden engelbewaarder en : DEN ENGEL BEWAERDER BEWAARD ONS BROEDERS ALLEGADER NU EN ALTYD TOT INDER EEUWIGHEYD. HERMANUS MEUWESSEN VAN MIL CONING TOT DEN REEK 1773.
- 3° plaat, wapens en : DOMINICUS VAN DER MERCK ALS CONINCK ANNO 1715.
- 4° schild : ANDRIS BOERACKERS CONINGH ANNO 1749, wapens (en later bijgevoegd) OBIT 11 MEY 1756.
- 5° schild, van boven : HENDRIKUS DE BRUYN CONING 1778, te midden : St Donatus knielend, de kerk van Reek onder donderwolven en bliksems — daaronder : H. DONATUS BIDT VOOR ONS BROEDERS EN SUSTERS VAN ST BARBARAGILDE.
- Op elk der drie vogels : V. LONDEN KYSER.

13) Zilveren breuk van Sint Sebastiaangilde van ONSE LIEVE VROUWE THIELT (Brabant, bij Leuven) 1665.

Bestaande uit negen uitgesneden, vier, hartvormige en een halfmaanvormige platen op rood fluweelen band en een verguldzilveren gegraveerde vogel.

Op de 14° plaat die er aanhangt : Het is nu 28 jaer dat I.B. van de Gaer tot THIELT is Koning van dguld van S. Sebastiaan van 1790 tot 1818.

14) Gedreven zilveren Breuk der St Sebastiaan of Handbooggilde van WERCHTER (Prov. Brabant, bij Aerschot).

bestaande uit :

Zwaar zilver vergulden grooten vogel met Kroon en opengespreide vleugels.

Zeer groote gedreven plaat met massief volrond St Sebastiaansbeeldje — onderaan hangen twee handbogen, daarboven groote gedreven Kroon.

daarboven nog groote gedreven plaat met St Sebastiaan.

op den rug nog groote gedreven plaat met St Sebastiaan.

Aan deze verschillige platen en ketting hangen 19 uitgesneden gegraveerde schilden.

Opschriften :

- 1° op de grootste plaat staat 1639.
- 2° schild met : GEERAERT ENGELBORCHT 1640, HOOFTMAN.
- 3° » » : WILLEM ENGELBORCHT CONINCK 1640.
- 4° » » : JAN ENGELBORCHTS CONINCK 1644.
- 5° » » : LUYKAS DEBRIER CONINCK WERTER 1649.
- 6° » onder 2 bogen : JAN VAN LANGENDONCK KONINCK 1651.
- 7° » met St Sebastiaan : PEETER VAN ANCIVEN 1653.
- 8° » » : ANTONIUS NEYS KONINCK 1654.
- 9° » » : HENDRIK VAN ROOST CONINCK...
- 10° Kroon : MERTINUS WAUTERS CONINCK 1657.

- 11° Groote gedreven midden'pl'a'at : WILLEM FOBELETS 1679.
- 12° Schild met boog en: GILIS VAN WOENSEL KONINCK IN WERCHTER A° 1685.
- 13° gr. gedreven plaat op den rug: (op den achterkant) JOANNES VAN LEEM-PUTTEN CONINCK ENDE MEYER VAN WERCHTER A° 1712.
- 14° Schild met: SIMON VAN LEEMPUTTEN CAPUTYN EN KONINCK VAN DE HANDBOGGULDE VAN WERCHTER 1722.
- 15° » » : JAN VAN ERMENGEEN KONINCK VAN DE HANDBOOGH GULDE VAN WECHTER 1755.
- 16° » rondom boog en pijlen: JOANNES BAPT. REYERS OUDERMAN IN DE HANDBOGHGULDE IN WECHTER 1762.
- 17° » rondom boog en pijlen: HENRICUS HEYLIGEN CONINCK IN DE HANDBOGH GULDEN WECHTER 1762.
- 18° » ANDREAS VAN ROOST CONINCK ENDE ALPHERIS VAN DE HANDBOOGH GULDE VAN WERCHTER...
- 19° » ANTONIUS VAN LEEMPUTTE GETROUWT MET CATHARINA MICHILS JUBILARISSEN IN DE HANDBOEGH GULDE BINNEN WERCHTER DEN 13 JUNI 1764.
- 20° » JAN SEVRANCKX CONINCK VAN DE EDELE GULDE VAN SINTE SEBASTIAEN TOT WECHTER ANNO 1768.
- 21° » S.A.H. WOUTERS TROUWT MET JOHANNA MICHIELS IN 1795, IS KONING DER EDELE ST SEBASTIAENS GILDE TE WERCHTER VAN 1817 TOT 1824 WORDT VERVOLGENS KAPITEIN DER ZELFDE GILDE, VIERT ZYN VYFTIGJARIG TROUWJUBELFEEST IN 1846 EN STERFT KAPITEIN 27 FEBRUARI 1863 — 1864 —
- 22° » HENRICUS VAN ROOST CORNET IN DE EDELE ST SEBASTIAENS GILDE TE WERCHTER. SCHIET DEN KONINGSVOGEL OP 25 APRIL 1824, TROUWT MET ANNA CATHARINA BOLS IN HET JAER 1825 EN WORDT IN 1830 KONING DER GILDE GEKOZEN VOOR HET LEVEN 1864.
- 23° » WERCHTERS ST SEBASTIAANS GILDE AAN HAREN HOOFDMAN HENRICUS VAN LEEMPUTTEN EN ZYNE ECHTGENOOTE ANNA ELISABETH VERVLOESEM TER GELENHEID VAN HUNNE GOUDEN BRUILOFT GEVIERT DEN 2 JUNI 1896.

15) Zilveren Breuk der Handbooggilde (St Sebastiaangilde) van WESE-MAEL (Brabant, bij Leuven).

Zilveren Breuk der Handboog gilde van WESEMAEL

bestaande uit: groote zware gedreven pl'a'at waarop te midden gedreven beeld van St Sebastiaan en langs beider zijde cariatiden; aan de plaat hangen een kleine zware volronde vogel, twee kleine schildjes met de wapens van:

Handboog en sichel en 2 grootere schildjes met het wapen der St Sebastiaangilde.

Aan de ketting hangen 6 ovaalvormige spiegelplaten, twee hoefijzers en 3 uitgesneden schilden.

De groote plaat draagt den datum van 1628.

De schilden: EENDRACT MACKT MACT J.B. WILLEMS 1751.

Onder bogen: ANTONIUS CLAEVERS VEREERT ANDE GULDE VAN WESE-MAEL 1718.

Twee bogen waaronder: CONFREERS SYT VROLYK — J. KEYEN.

16) Drie schilden van de Breuk der Busgilde «St Sebastiaan» van HERTEN (Belg. Limburg).

Gedeelte der St Sebastiaan - (Busgilde) van HERTEN
bestaande uit zilver vergulden vogel en 3 uitgesneden platen.

1° Gekroond schild met busschutter den vogel afschietend, onder aan de wip staan de Koning, de vaandrig, de trommelaar en nog een schutter, aan de kanten een molen en een kerk: P. VAN BERKEL KONING VAN T. L. BROUDERSCHAP VAN St SEBASTIAEN DE VOGEL GESCHOTEN DEN 20 JUNIUS 1791.

2° Busschutter de vogel van de wip schietend, molen en kerk J. VAN DER HORST CONING IN SINTE SEBASTIANUS GILD TOT HERTEN 17.

3° St Sebastiaan en: PETER VAN BERKEL KONING VAN St SEBASTIAEN 1788.

17) Verguld zilveren plaatje der Kolveniersgilde van ANTWERPEN.

Verguld zilveren, ovaal, plaatje met twee gekruiste kolveniersbussen, vuurijzers en distelbloemen.

Einde XVIIe eeuw.

Uitgesneden koperen verguld plaatje der *Kolveniersgilde* van ANTWERPEN, XVIIe eeuw.

St Christoffelbeeldje (in Basrelief) gegoten koper.
Kolveniersgilde van Antwerpen.

18) uitgesneden koperen verguld plaatje der *Kolveniersgilde* van ANTWERPEN.

Uitgesneden koperen verguld plaatje met twee gekruiste kolveniersbussen in Lod. XV omlijsting.

19) *Haardplaten*
van St Sebastiaan
van St Michiel
van St Joris.

20) Wip-Kop der St Sebastiaangilde van OORDEREN.

21) *Vijzels en Bellen* in brons.

22) Houten Kan met koperen beslag, St Sebastiaangilde van SCHELLE
Grootte houten kan met koperen banden en handvat op den toot 1722. Hoogte 52 cm.

23) (Documenten) *Standregels* der Schutterye van de Voetbooghe gulde van BOXTELL 1620.

Groot gevouwen perkament (nu ingelijst) met de volledige reglementen der gilde van het jaar 1620. Onder bescherming van St Barbara.

Nota. — Er bestond natuurlijk een ander reglement.

24) Schildvormige gebeeldhouwde vergulde tropee, St Sebastiaangilde van CONTICH.

Schildvormig verguld-gebeeldhouwde tropee twee engelkoppen, twee pijlkokers met pijlen, boog en twee schutters armbanden.

25) Groen lederen Muts der boogschutters der St Sebastiaangilde van BRUGGE.

26) St Sebastiaanbeeldje der gilde van DIEPENDAEL.

27) Documenten van gilden.

28) Bogenkassen en kassen van gilden. Zie reeks C meubelen.

29) Groote Bogenkas met 4 deuren, gebeeldhouwde bekroning, der St Sebastiaangilde van : ASSEBROUCK (bij Brugge, West-Vlaanderen).

Kornis in Lodew. XV schelp met te midden pijlenkokers, daaronder te midden ook gebeeldhouwde schelp met de wapens der gilde en het jaartal 1758. — Rechts pijlkoker aan strik, links baal en vat aan strik.

Boven de 4 deuren in gebeeldhouwde letters, de namen van de eigenaars der verschillende verdeelingen FRs RASSON — Js DUMORTIER — Br COSYN — JAQs GOULD — JVDd VAN ISEGHEM J.B.T.

Bruine schildering met vergulde letters en versieringen. Hoog 2.75 m. Breed 2 m.

30) Beelden in hout. Zie reeks Beeldhouwwerk.

31) Ketting met St Jorisbeeld van de Kruisbogengilde van AALST (Oost-Vlaanderen).

Dikke witkoperen ketting met een volrond St Jorisbeeldje der Kruisbooggilde van AALST. Einde XVIIIe eeuw.

32) Klein Zilveren Breuk, Kolveniersgilde van ANTWERPEN.

Twee kolveniersbussen in kruis vereenigd door een vuurijzer, van onder gulden vlies boven een keizerskroon in uitgesneden gedreven zilver aan een klein geschakelde ketting. XVIIe eeuw.

33) Twee gekruiste zilveren Kolveniersbussen, uitgesneden, ANTWERPEN.

34) Zilveren Vogel, gilde van BRAKEL (Prov. Gelderland) (Holland).

De vogel is met kleine opengespreide vleugels, van voren op de borst gezien en heeft een schild in den bek en klauwen.

Op de schild wapens en : D.D.M. FREY HERR VON GELDER TOR : COMENDEUR ZU BRAKEL.

35) Ketting met Kruisboog der gilde van CALCKEN (Oost-Vlaanderen), (bij Dendermonde).

Dikke zilveren ketting waar een kruisboog aanhangt.

Een Christus is op den kruisboog als op een kruis gehecht.

Onderaan hangt een klein massief vogeltje met een kroontje in den bek. — XVIIe eeuw.

36) Zilveren hoofdmanstaf der St Sebastiaangilde van EECKEREN.

Prachtige groote volronde zilveren vogel met opengespreide vleugels, boog en pijl in den bek en losse zilveren vergulde kroon, op het voetstuk of stafknop het opschrift :
MY HEEFT GEVONDEERT M H H INT JAER 1725.

37) Koperen plaat der St Antoniusgilde (Kolveniers) van GENT 1738.

Gegraveerde koperen ovale plaat (Trommelplaat).
Te midden St Antonius als eremijt met zijn verken, achter hem een kapel, in een Lod. XIV omlijsting. Opschrift : St Antonius. — Anno 1738.

38) Zilveren Schilden der Breuk van HEUMEN-MALDEN (Prov. Gelderland, Holland).

Schild te midden met wapens en : WILLEM HOEN A° 1634.

Schild te midden wapens, daar onder : LUDOLF WALRAVENS RICHTER VAN HEUMEN EN MALDEN IS CONINCK ANNO 1685.

Schild : ATSK. HYLTIUS... 1712.

Schild met wapens, waaronder : ADRIEANIS DE WIT A° 1718.

39) Middenplaat der Breuk van HILVARENBEEK (Noord-Brabant-bij-Tilburg).

Zware ronde zilveren plaat met uitgebekten rand, te midden volrond zilveren verguld beeldje van St Adrianus, patroon van Hilvarenbeek, rondom breede boord met los loofwerk en bloemen (Begin der XVIe eeuw).

40) Zilveren verguld Schildje der Breuk van St MARIA HOOREBEKE (Oost-Vlaanderen, bij Audenaerde).

J.B. ROMAN CONING TOT HOOREBEKE 1603.

41) Breuk der St Barbaragilde (Schutterij) van HUISSEN (Prov. Gelderland, arr. Arnhem).

Ketting met groote halfronde vogel waaraan vier schilden hangen.

Op den achterkant van den vogel is gegraveerd, een vogel met te midden twee wapens een strik en op den tak : KARMEN VAN BOMHOF EN SUISSSEN ENSINCKS. VEREERT DESE PAPPEGAEY AAN DE SCHUTTERIJ TOT HUESSEN ANNO 1657.

1^e schild : THIS PETERS IS CONINCK ANNO 1619 T. P.

2^e » HEIMERCK JANS IS CONINCK A' 1647 en wapens waarnevens H. I.

3^e » (grootste met St Barbara in 1683.

4^e » THOMAS VAN GELDER CONINCK A' 1698.

42) Ketting met gedreven plaat en vogel (in zilver van KLEVERSKERKE (Zeeland, Eil. Walcheren).

De plaat met Lod. XIV omlijsting, te midden het wapen van met spreuk DIRIGE GRESSUS MEOS - 1754.

Volronde vogel met opschrift JAN BAPTIST LECONTE aan de ketting, driekleurige strik en zijde.

43) Zilveren Hoofdmanstaf der St Sebastiaangilde van SCHELLE.

Hoofdmanstaf in gedreven zilver met gedreven beeldjes rug aan rug — eenerzijds, St Sebastiaan, anderzijds O. L. Vrouw. Op den rand aan de stok het opschrift: OPGEDRAGEN AEN ONZEN HOOFDMAN DOOR DE GILDEBROEDERS DER JONGE GULDE VAN SCHEL 1791. NIC. JOSEF. ROLAN OUDEN DEKEN. JOSEPH VERHEYEN, JONGE DEKEN en een gegraveerde ploeg.

44) Kleine Zilveren Breuk der Kolveniers van St JANS ROLLEGHEM (Patroon « Ste Barbara »). (W.-Vlaanderen, bij Moescroen).

uit zilveren ketting waaraan eene hartvormige plaat en drie ronde medaliën — klein gedreven uitgesneden schildje met de boomen van Burgondië vlam-mend ketijzer en twee kanonnen — en een zeer klein massief vogeltje.

Opschriften. Hartvormige plaat: St Barbara in gravuur.

Medalie R: SOCIETEYT St BARBARA ROLLEGHEM St JAN.

A: eene ster.

Medalie R: P. VAN NESTE KONING 1830.

A: St BARBARA.

Medalie R: N. REMAU KONINGINNE 1836.

A: St BARBARA.

45) Zilveren Ketting met plaat en medalie der St Joris of Kruisbooggilde van S'HERTOGENBOSCH (Noord-Brabant).

Zilveren Ketting met: Ovale plaat met gebladerden gedreven uitgesneden boord, te midden een los St Jorisbeeldje en wapen der gilde, rondom SANTA GEORGE.

Onder deze plaat eene ovale medalie met

R: St Jorisbeeld en: IN SHARTOGEN-BOSSCHE 1643 †

A: Kruisboog met wapen der gilde en: DEN OUDEN VOOETBOEG †. — XVIIe eeuw.

46) Grootte Zilveren volronde *Gotische vogel*.

Met opengespreide vleugels, kroon en halsband en met koralen oogen.

Draagt een wapenschild op de borst. — XVe eeuw.

47) Zware Zilveren Ketting met gotische vogel en medalie.

Medaillon waar een volrond gotisch vogeltje aan hangt onder aan een vogel eene gothische medalie.

R: op blauwe brandverf, een kruisboog tusschen twee winnen.

A: eene grootte gothische H rondom met strikken. — XVe eeuw.

48) Zijden Vaandel der Kolveniers St Ambrosius-gilde van BERGEN-OP-ZOOM (Noord-Brabant).

Met ingenaaide en geborduurde versieringen.

Te midden wit met de roode boomen van Burgondië, midden in, medaillon met ingenaaid en geborduurd St Ambrosius. In het bovenvak het Hollandsch wapen met spreuk, ingenaaid en geborduurd. In de twee zijdevakken ingenaaide gekruisde kolfbussen aan strik.

In het benedenvak in een ingenaaide krans van bladeren en oranjeappels, geborduurd :
ST AMBROSIUSGILDE BERGEN OP ZOOM 1853.

Boord : gele band, breede witte even als de hoeken met ingenaaide bloemen ; gele buitenband met klein franje afgezet.

Hoog 2.10 m. Lang 2 m.

49) Klein zijden vaandel der St Ambrosius-gilde van BERGEN-OP-ZOOM (Noord-Brabant).

Klein zijden vaandel der zelfde gilde als vorig (St Ambrosius van Bergen op Zoom). Gansch in witte zijde met ingenaaide versieringen en bloemen even als geschilderde bladeren takken rondom een groot wapenschild met de wapens van Bergen op Zoom en boven dit, een reepel met : GILDE VAN St AMBROSIUS en eronder : BERGEN OP ZOOM. Gele band als boord.

Hoog 1.30 m. Lang 1.10 m. — Einde der XVIIIe eeuw.

50) Banier-vaandel der St Sebastiaangilde van BRASSCHAET (Antwerpen).

Groot Ruiters-Banier, Vaandel in roode damastzijde, langs beide kanten, opgenaaid, geborduurd St Jan Evangelist in Lodewijk XIV omlijsting, in goud galon, met bovenop eene kroon, van onder een gevleugeld engelenhoofd, aan elken kant een boog met pijl.

Met goud galon en franje omzoomd. — Begin der XVIIIe eeuw.

Hoog 1.80 m. Lang 2.30 m.

51) Zijden Vaandel der St Sebastiaangilde van EVREGNIES (bij Moescroen Henegouwen).

Te midden witte zijde verdeeld met de roode boomen van Burgondië midden in een gelen krans met geborduurden ringvormigen bloemenrand : St Sebastiaan in borduurwerk.

In het bovenvak in geborduurde letters AUX AMIS REUNIS 1849. In het ondervak het wapen der St Sebastiaangilde tusschen kroon van bladeren. In de twee zijdevakken een Romeinsch soldaat zijn boog naar St Sebastiaan afschietend — alles is borduurwerk.

Boord : groenen band, breeden rooden met ingenaaide bloemen en aan den stok EVREGNIES buitenboord geel. Boord afgerond.

Hoog 2.20 m. Lang 2.20 m.

52) Standaard Vaandel der St Sebastiaangilde van DIEPENDAEL.

Rood fluweel te midden dik opgelegd in goud borduur : gekruiste pijlkokers, bogen en pijlen, bloemtak en sterren, omzet met goudgalon en franje.

Boven op den stok schildje met wapen.

Hoog 0,80 m. Lang 0,70 m. — Midden XIXe eeuw.

53) Vaandel der St Sebastiaangilde van EECKEREN (Antwerpen).

Te midden met grooten geschilderden St Sebastiaan.

Hoog 1.90 m. Lang 2 m. — Midden XVIIIe eeuw.

54) Banier-Vaandel in goudlaken der St Jorisgilde van EESSEN (West-Vlaanderen, bij Dixmuide).

In goudlaken. Te midden opgebrachte half-verheven St Joris te paard, in kleurige zijde en stof, met losse lans en degen. Eindigt in twee scherpe punten en is met kleurigen galon omboord.

Opschrift 1832, EESSEN.

Hoog 1.90 m. Breed 0.70 m.

55) Vaandel der St Sebastiaangilde van HAECKENDOEVER (Prov. Brabant).

In witte zijde, verdeeld met de gekruiste boomen van Burgondië, te midden krans met geschilderd St Sebastiaan. In het bovenvak en twee zijdevakken ingenaaide versieringen, in het ondervak met ingenaaide letters DE CONRES VAN HAECKENDOEVER, 1757.

Hoog 1.70 m. lang 1.70 m.

56) Groot zijden Vaandel der St Sebastiaangilde van HEM (bij Rijsel), (Noord Frankrijk).

Midden: Witte zijden verdeeld door de roode boomen van Burgondië, te midden medaillon met fijn geborduurde St Sebastiaan in gele omlijsting met geborduurden ringboord.

In het bovenvak in fijn borduurwerk, twee boogschutters naar de wip schietend en 1839.

In elk der twee zijde vakken een schutter in romeinsch soldaat, zijn boog in de richting van St Sebastiaan afschietend.

In het ondervak: SOCIETE DE TROIS BAUDETS tusschen gebladerde kroon.

Afgeronde boord: groene band, breede roode met ingenaaide ringversiering en tegen den stok COMMUNE D'HEM — buitenband geel.

Hog 2.20 m. lang 2.20 m. —

57) Rood Damastzijden Banier-Vaandel van HOEVEN (POEDERLE) Prov. Antwerpen.

Groot Banier-Vaandel in roode damastzijde. Te midden groot geschilderd medaillon met St Sebastiaan in Romeinsch officier met boog in de hand, rondom gouden Lod. XIV omlijsting met beneden ST SEBASTIANUS ORA PRO NOBIS 1775. Aan beide zijden van het medaillon in goudschildering, twee gekruiste pijlbussen en hoofdmansstaf met vogel.

Op de keerzijde zelfde versiering met St Laurentius in het medaillon met: ST LAURYS TE HOEVE, 1775.

Boord met goudschildering en afgezet met geel zijden franje.

Hoog 2.10 m. Lang 3.10 m.

58) Vaandel der St Joris of Kruisbooggilde van HOEVENE (Antwerpen).

Vaandel der St Joris of Kruisbooggilde van «HOEVENE» in witte zijde, verdeeld met het rood St Joriskruis, te midden licht geborduurd, St Joris en de letters D. G. W. ANNO 1789. In de twee vakken tegen den stok, 2 gekruiste pijlen (een doel en een wippijl). In het bovenste buitenvak een groote Kruisboog, in het ondervak een hoofdmansstaf. Omlijst met blauwen en witten boord.

Hoog 2 m. Lang 2 m.

59) Klein Vaandel der St Sebastiaangilde van LIPPELOO (Prov. Antwerpen).

Klein Vaandel der St Sebastiaangilde van LIPPELOO, te midden op wit katoen een geschilderde St Sebastiaan, daarboven op reepel: GULDE VAN LIPPELOO.

Boord in witte zijde met geschilderde pijlbundels en bloemen.

Hoog 1.60 m. Lang 1.10 m. — Begin XIXe eeuw.

60) Vaandel der boogschuttersgilde van MELEN (Gobertange, Prov. Brabant).

Groot vierkant vaandel in witte damastzijde met de roode boomen van Burgondië welke takkig en gebloemd eindigen, dwars door met ingenaaide letters MELEN.

Breede boord met gele en groene driekanten, de groene aan den buitenkant; de vier hoeken rood met groene bloem.

Hoog 1.85 m. Breed 1.90 m. — Einde der XVIIIe eeuw.

61) Vaandel der St Jorisgilde van MOLL, kruisbooggilde.

Gansch met ingenaaide geborduurde voorstellingen en bloemen. In eene gele omlijsting te midden der Burgondische boomen, médaillon met ingenaaide geborduurde St Joris en groote draak. In het bovenvlak een Konings-wipvogel. In het vak aan de stok: pijlenkoker, doel en wippijlen. In het buitenvak: Voetkruisboog — In het ondervak wapens van — Boord: groene band, breede witte met bloemen, groene buitenband.

Hoog 1.80 m. Lang 2.10 m.

62) Groot zijden Vaandel der St Sebastiaangilde van OOLEN (Antwerpen, 1777).

Vaandel te midden witte zijde verdeeld met de roode boomen van Bourgondië, midden in een gelen band médaillon met geschilderde St Martinus. In het bovenvak ingenaaide groote blauwe strik. In de twee zijdevakken, groote ingenaaide kleurige versiering. In het ondervak in borduur: St MARTINUS 1777.

Boord: met ingenaaide, groen, geel en roode takken, buitenboord rood. De hoeken blauw met gele bloemen.

Hoog 1.70 m. Lang 1.90 m.

63) Vaandel der boogschutters van PATURAGES (Henegouwen).

In witte zijde te midden een fijn geborduurde bloemenkrans een eveneens geborduurde St Marten; rond den krans ingenaaide driekanten welke eene groote ster vormen, tusschen wier punten eene groote ingenaaide bloem. In de 4 hoeken fijn geborduurde bloementak. Breede lichtroode band als boord. Boven in den boord: « SOCIÉTÉ ST MARTIN DE PATURAGES ».

Hoog 1.35 m. Lang 1.35 m. — Begin der XIXe eeuw.

64) Banier-Vaandel der St Sebastiaangilde van SINT ANTONIUS BRECHT (1742, Antwerpen).

Rechterzijde: Te midden groot médaillon met geschilderde St Sebastiaan, rondom boord en versiering in goudschildering — daarnevens naar den buitenkant 2 gekruiste pijlen (een doel en een wip-pijl) en grooten pijlkoker. Tegen den stokkant: handboog.

Keerzijde : zelfde versiering maar in het medaillon eene O. L. Vrouw en datum 1742.
Hoog 1.60 m. Lang 2.10 m.

65) Zijden Vaandel der Ste Barbaragilde St JANS ROLLEGHEM (West-Vlaanderen).

Wit zijden vaandel met de roode boomen van Burgondië, te midden krans met geborduurde St Barbara. In het bovenvak geborduurde St Jan en 1805. Benedenvak geborduurde gekruiste kolven en gulden vlies in kleinen krans. In elk der zijvakken een schutter, een kanon afvurend (in borduurwerk).

Boord, van voren afgerond, met groenen band, breedten rooden met ingenaaide bloemen en buitenband geel.

Tegen den stok in den boord met groote ingenaaide letters ROLLEGHEM St JEAN.

Hoog 2.35 m. Lang 2.35 m.

66) Groot Zijden Vaandel der Kolveniersgilde van ONZE LIEVE VROUWE THIELT (1718). (Brabant, bij Leuven).

Te midden witte zijde met de roode boomen van Burgondië te midden in eene omlijsting van groene takken, (ingenaaid en gebordurd) St Anna, onze L. Vrouw met het Kindje aan de hand. In het boven en ondervak groote ingenaaide bloemen, in de twee zijdevakken twee groote gekruiste kolfkussen en kleine leeuwken.

Boord roode band, breede witte in kleurige ingenaaide bloemenranken.

In de hoeken — boven : OLV THIELT. Onder : ANO 1718.

Hoog 2.24 m. Lang 2.20 m.

67) Vaandel der St Sebastiaangilde van WEVER (1823) (ATTENRODE-WEVER) (Brabant).

Vaandel der St Sebastiaangilde van WEVER in blauwe zijde te midden met geschilderde St Sebastiaan, daaronder gekruiste boog en pijl en WEVER 1823. Boord met geschilderde en vergulde bloemenranken. Stok met groote koperen bol.

Hoog 2 m. Lang 2 m.

68) Groot Vaandel der St Sebastiaangilde van WOMMELGHEM (1763) Antwerpen.

Groen-blaue zijde met ingenaaide en geschilderde versieringen.

Te midden der boomen van Burgondië (in roode zijde) groot medaillon met geschilderde St Sebastiaan en engel die hem de martelaarskroon brengt. In de benedenverdeling het wapen der St Sebastiaangilde, in de twee zijdevakken groote pijlenkokers, ketsijzers en gekruiste pijlen en datum 1763.

Breede boord : roode band, breede gele band met bloemranken en vulhorens — omzoomd met rooden band.

Hoog 2.45 m. Lang 2.55 m.

69) TROMMEL der Kolveniers- of Busgilde van SWEVEGEM (West-Vlaanderen, bij Kortrijk).

In gravuur : vlammend vuurslagijzer met de gekruiste Burgondische boomen onder eene

kroon, daarnevens twee kolfbussen. Rondom : JOSEPH + VAN + DEN + BERGHE + KONING + SWEVEGEM + ANNO + 1779.

Hoog : 0.44 m. Doorsnede : 0.44 m.

70) TROMMEL der St Sebastiaangilde van LICHTERVELDE (West-Vlaanderen).

Met groot gedreven wapen (in de trommel zelf gedreven). Links wapen van St Sebastiaan, rechts van Baron de heer Van Meulebeke.

Op de schroefplaat der weergalmsnaren, het opschrift : FECIT VANHESEN EX LICHTERVELDE 1784.

Geknoopte spanleders.

Hoog 0.44 m. Doorsn. 0.49 m.

71) TROMMEL der St Sebastiaangilde van HONTSCOTE (bij Duinkerke).

Met gedreven wapens en het opschrift : HONTSCOTE.

72) Pijlenkoker der St Sebastiaangilde van BELCELE (bij St Nicolaas, Oost-Vlaanderen).

Groote vierkante houten koker naar beneden versmallend. De zijanten in zijn langs met voren geschaafd. De voorkant, met een houten omlijsting en gansch geschilderd met bladeren, aan het bovengedeelte van groote goed geschilderde St Sebastiaan, in het verschiep verschillende romeinsche boogschutters. XVIIIe eeuw.

73) Pijlenkoker der St Sebastiaangilde van SINTE KRUIS, BRUGGE (West-Vlaanderen).

Pijlenkoker in groen geschilderd blik, buisvormig, beneden versmallend en geëindigd met kleinen bol en bladeren.

Van boven met openstaande bladerenrand en plaats voor 4 pijlen welke met de vlimmen buiten blijven steken.

Op den voorkant in schildering, de wapens der St Sebastiaangilde aan een rooden strik. Draagband boven en beneden vastgehecht. — XVIIIe eeuw.

74) Pijlenkoker CHERSCAMP (Oost-Vlaanderen).

Vierkante, platte, eiken pijlenkoker, groen geverfd en in kleurige schildering op den voorkant : van boven groot wapen der St Sebastiaangilde, groote St Sebastiaan ; en IVL in roode letters, waaronder A^o 1713 in 't zwart.

75) Pijlenkoker DIEST (Brabant).

Houten buisvormige koker met achtkantige bovengedeelte welk langzaam in 16 kanten en beneden bijna rond uitloopt. Op elk der acht bovenzakken, afwisselend, een boog en een groote pijl en snijwerk. Deksel met groot koperen scharnier en klep voor hangslot.

(Bruin gesapt hout). — XVIIIe eeuw.

76) Pijlenkoker der St Sebastiaangilde van EECKEREN.

Groote viervlakkige bus. Op het deksel groote versierde verlengsels der scharnieren.

77) Pijlenkoker LIER (Antwerpen).

Deksel in geel koper met gedreven St Sebastiaan, het lijf rondvormig in rood koper, naar beneden versmallend, met geel koperen banden en onderstuk.

Op het lijf : P. VAN OUYTSEL. Keizerrijkstijdvak.

78) Pijlenkoker der St Sebastiaangilde van NIEUWKERKEN (Waas).

Groote vierkante houten pijlenkoker, groen geverfd, met op den voorkant het wapen der St Sebastiaangilde in eene Lod. XV schelp en daaronder de doormalkaar gevlochten letters M P en 1771, in gekleurde schildering. Zelfscharnierend deksel.

79) Pijlenkoker OORDEREN (Antwerpen).

Smalle buisvormige bus met achtkantig bovengedeelte — met drie koperen bandjes versierd. Het bovendeel is rood geverfd en heeft een koperen klepslot (voor hangslotje) en scharnieren in koper. Het groote deel is groen geverfd met een schildje waarop St Jan, patroon van Oorderen. Daaronder het wapen der gilde met gekruiste bogen en St SEBASTIAEN-GULDE VAN OORDEREN.

Midden der XVIIIe eeuw.

80) Pijlenkoker der St Sebastiaangilde van St NICOLAAS Waas, Oost-Vlaanderen.

Geel koperen buisvormige pijlenkoker met midden- en bovenband.

In het bovengedeelte een geëtsd schild met St Sebastiaan, rondom gebladerde tak en kroon. Op het dubbel deksel (met doos voor de boogpezen), te midden eene gebladerde kroon met vogel, boog en pijlen : A ST NICOLAES.

Midden der XVIIIe eeuw.

81) Pijlenkoker der St Sebastiaangilde van ST GILLIS-WAES (1766).

Pijlenkoker in geschilderd hout met uitgestoken jaartal 1766 en de letters I. F.

82) Pijlenkoker STABROECK (Antwerpen).

Smalle buisvormige bus met achtkantig bovendeel waarop in gesneden figuren :

St Sebastiaan, verscheidene boogschutters, koning, trommelaar, engelen met boog en pijl, vrouwenfiguur, vogelen, pijlenkoker enz. en in gesneden letters : ANNO 1741 MATTYS HOCKX.

Op het rond gedeelte daaronder in roode schildering DESEN PYLEN KOCKER HOORT MATTYS HOECKX TOT STABROEK TOE ANNO 1741.

De bus is donker bruin geverfd, de gesneden figuren zijn met rood en zwart opgehaald.

Koperen klepslot aan het deksel.

83) Pijlenkoker eener *Zwitserse Kruisboogilde*.

In zacht leder ; boven toesleuvend, met lederen franjen versierd. (Bevat nog eenige pijlen van lateren tijd.

Komt uit de verzameling « Gubler » van Zurich.
Zelden voorwerp XVIe eeuw.

84) Pijlenkoker in geel koper met grooten gedreven St Sebastiaan.

Met pijlkokers en begon aan zijn voeten — in eene Lod. XIV mlijsting.
Dubbel deksel, waarvan het bovendeel dient om pezen in te bergen, boven op wit koperen plaatje met P.V.D.P.

85) *Haardplaat* in vorm van drieluik, St Sebastiaan, H. 0.75 × 0.75.

Te midden St Sebastiaan, aan beide kanten een boogschutter, boven elk figuur een wapenschild (te midden het wapen der gilde).
H. 0.75 × 0.75 m.

86) *Haardplaat St Michiel*. H. 0.82 × 0.43.

St Michiel den draad doorstekend. Onder op de plaat wapen tusschen loofwerk.

87) Mortier en Vijzel in brons met vierkante handvatten MCCCCCII (1502). Met opschrift :

IHECUS MARIA JOHANNES M CCCCCII

Vijfmaal het wapen der St Jorisgilde.

Hoog 0.15 m. Doorsn. 0.17 m.

88) Bronzen *Vijzel* met gesloten handen als handvatten MCCCCXCVIII (1498) en een Kruisboogopschrift :

SANCTA KATHERINA ORA PRO NOBIS MCCCCXCVIII (1498).

Hoog 0.15 m. Doorsn. 0.17 m.

98) Blazoen St Sebastiaangilde van HANDSAME (1732) (bij Dixmuide).

Vierkant blazoen of punt (op punt geschilderd).

St Sebastiaan in een ovaal medaillon, links de wapens der Sebastiaangilde, rechts de wapens van Handsame. Rondom het opschrift :

GHEJONT - DOOR - J. MAERTENS - H-D-G 1732.

GETROUWE - KARSOUWE - HANDSAME.

Op den boord : VERNIEUWT DOOR L. DE FEVER HOOFDMAN DESER GILDE TEN JAERE 1808.

Groote doorsnede 1.14 m.

90) Blazoen der St Sebastiaangilde van HENGSTDYK (1632) (Zeeland).

Te midden St Sebastiaan, aan elken kant 2 boogschutters.

91) Klein eiken geschilderd kasje met St Sebastiaan en O. L. Vrouw (1673).

Klein eiken kasje met twee vouwende deurkens welke tot den rug openslaan. De kroonlijst rust van voren op 2 kolommen, van achter op pilasters — van binnen blauw geschilderd met gouden sterren.

Op den buitenkant der deurkens : rechts St Sebastiaan aan den boom gebonden ; links O. L. Vrouw met het Kindje Jesus. Op de plint 1673 in gouden cijfers.

Hoog 0,50. Breed 0,42. Diep 0,17.

92) Schilderij Schuttersfeest door A. Minguet en Eug. Siberdt.

In een binnenkoer met bogengaanderij en waar de vlag wappert, zit de hoofdman aan een tafel en praat met drie schutters. Een knaap draagt 2 groote kannen. Achter, onder een der bogen, ziet men door een opene deur de boogschutters aan het schieten.

93) Schilderij St Sebastiaan, Frans Gons 1850.

St Sebastiaan naakt aan een boom gebonden en met rooden mantel over de schouders geworpen, is met pijlen doorschoten; hij heeft de oogen ten hemel gericht vanwaar twee engelen hem palmtakken brengen. Nevens hem twee geknielde vrouwen en daarachter Romeinsche soldaten.

Doek (bovenkant rond) H. 0,70. B. 0,45.

94) Schilderij onbekend XVIIe eeuw, St Joris.

St Joris, in vol harnas op een groot bruin paard gezeten, doorsteekt den draak met zijne lans.

Doek: H. 0,84. B. 0,68.

95) Schilderij midden XVIIe eeuw. Vaandrig der St Michiels of Schermersgilde van Antwerpen.

De vaandrig (op voorplan), het vaandel op den schouder en een langgepluimden hoed in de hand. Draagt een langen degen. Hij staat aan den buitenkant der St Joris en Keizerspoort die men achter hem in achterplan ziet staan evenals de toren van St Joriskerk. In de verte bereidselen voor eene inkomst in de stad, ruiters enz.

96) Schilderij XVIIe eeuw « Koning eener Kruisbooggilde ».

Afbeeldsel van den koning eener Kruisbooggilde, zittend. Hij draagt een donker blauw kleedsel met opengespleten armen, heeft witte mouwen en kleine witte kraag. Een rooden sluijer hangt hem over de schouder en hij draagt aan den hals eene gouden ketting waaraan de koningvogel en een kruisboogje hangen. In de linkerhand houdt hij een pijl.

In den linkerhoek hangt eene schilderij met St Joris.

Paneel H. 0,44. B. 0,36.

97) Schilderij. Vlaamsche School XVIIe eeuw. Keizer van handbooggilde.

Portret van een Jonkheer van Erembodeghem, keizer der handbooggilde van Aalst.

De jonker met lange haren en snor is gekleed met gele jas met opengespleten mouwen en witten afhangenden halsband van voren geknoopt.

In de rechterhand houdt hij een pijl en drie vogels.

Doek H. 0,68. B. 0,53.

98) Schilderij XVIIe eeuw. Portret van Nic. Rockox.

Prachtig portret van Nic. Rockox drie kwart rechts gezien. Zijn zwarte jas is met breeden bont afgezet. Draagt een in plooiën gekrulde kraag.

Doek 0,60. B. 0,45.

Nic. Rockox was Burgemeester van Antwerpen. Hoofdman der Kolveniersgilde der stad en bijzondere vriend van Rubens. Hij was het die aan Rubens de afdoening van het kruis voor rekening der kolveniers bestelde.

99) Schilderij. Poolsche School XVIe eeuw. St Sebastiaan.

St Sebastiaan in blauwe kleeding waarover hij een lichtbruine dalmatiek heeft, staat met den boog in de linker en met een pijl in de rechterhand. Heeft een rood hoofdtooisel met breeden omhoog geslagen blauwen band en draagt geel lederen laarzen. Zijn hoofd is met eene lichte kroon omgeven. Gansch den achtergrond is in goud met verhevene versieringen. Paneel H. 1,30. B. 0,51.

100) Schilderij. Vlaamsche School XVIe eeuw. St Sebastiaan.

De heilige, op eene verhevenheid, naakt aan een boom gebonden, den linker arm omhoog, den rechter aan een omlaag gebogen tak. Drie romeinsche soldaten beschieten hem van zeer dicht nabij, een dezer te midden staande en den rug naar den toeschouwer gekeerd is tot de lenden naakt.

Vleugel van een drieluk, op den achterkant (in slechten staat) is, in grauwschildering, een bisschop afgebeeld.

Paneel H. 1,15. B. 0,65.

101) Schilderij. Vlaamsche School XVIIe eeuw. « St Joris ». Gilde van St Genois bij Avelghem.

St Joris in harnas op een wit paard gezeten heft de lans met beide handen waarmede hij den draak doorsteekt. In het verschiet, de koningsdochter met het lam.

Daaronder in vergulde letters :

AENSIET SENT JOORIS AEN / DE VIERIGH DRAECK VERWINNEN / EN DE
MAGHET VERLOST / BLY VANDE DOODT WEGH GHAEN / EERD GODT DOOR
ZYNEN VRIENDT / Snt JOORIS WYS VAN ZINNEN / HY SAL BIDDEN VOOR
U / EN IN DOCDTSNOODT BYSTAEN / GEGEVEN DOOR JOORIS SAUERYYS 1665
(Afkomstig van de Kruisbooggilde van St Genois bij Avelghem).

Paneel H. 1,25. B. 0,98.

102) Schilderij. Vlaamsche School XVe eeuw. St Joris.

St Joris in volledig gotisch harnas, het hoofd door een lichtkrans omgeven, is te paard gezeten en doorsteekt met zijne lans, in de rechter hand gehouden, een zeer grooten draak. Links zit geknield de koningsdochter die hij redde.

Op den achtergrond een kasteel met vestingen omgeven. Op den muur van het kasteel is een overdekt buitentred opgeslagen vanwaar vijf personen van verre het tooneel aanschouwen.

Zwaar paneel H. 1,37. B. 1,05.

VERKLARING DER PLATEN

PLAAT N° 38

- N° 1 Koperen trommel van Sint Pieters-Brugge met groot geschilderd schild waarop de wapens der gilde doorkruist met Sint Pieters sleutels; vaandels, bogen, pijlen en pijlkokers, enz.; onder een lint met het opschrift: ST PIERRE LEZ BRUGES, daarbij de wit-lederen draagbanden en beenstukken.
- N° 2 Trommel van Sint Joris gilde van Brecht. Koper XVIIIe eeuw. (Er bestaat een tweede trommel toebehoorende aan de St Sebastiaansgilde van Brecht.)
- N° 3 Bronzen kanon op wielen, dienende om den Koning aan te kondigen wanneer de oppervogel afgeschoten is.
- N° 4 Groot zijden vaandel van een onbekende St Sebastiaansgilde. Onderaan dubbel gekroond wapen, gedagteekend 16—88.

PLAAT N° 39

- N° 1 Breuk der wipschuttersgilde van Wichelen bestaande uit fluweelen band, met 6 ketsijzers en 8 vlammen, waaraan nog verschillende goed gedreven platen. Op de ketsijzers van rechts naar links:
- 1) PETRUS BOGAERT WERDT KEYSER OP VROUWE MARI HEMEL-VAART 1640.
 - 2) B. VAN PAMEL KEISER IN VORSTE O. H. 1649 .
 - 3) J. PROPS AEN TGILDT DOOR LIEFDE BESIELDT 1658.
 - 4) JUDOCUS BLANCKAERT TWEEMAAL CONINCK 1729.
 - 5) JAN FRANS VERBEKE TOT WICHELEN R. V. D. K.
 - 6) JAN CONSTANT DERBEL 1793.
 - 7) Te midden beneden groote gedreven plaat met eene wipschieting, langs de kanten: O. L. VROUWE TER NOOD — STA ONS BIJ IN DEN NOODE — SCHENK AEN ALLEN VAN ONS GILDT — UWEN ZEGEN BREED EN MILDT — I. C. V. D. EYNDE PAS. TOT WICHELEN 1791.
 - 8) Daaronderaan hangen nog 3 gedreven platen: te midden en volronde vogel met opengespreide vleugels langs achter geteekend I. D. Z. 1714.
 - 9) De middenplaat met de heilige Drievuldigheid.
 - 10) Plaat met St Martinus en: GEEF DEN ARME DU LEENT AEN GOD 1692 en bezijden JAN VOS.
 - 11) Plaat met St Sebastiaan tusschen twee schutters, 1764 A. R.
 - 12) Langs achter (rugplaat) met gedreven O. L. Vr. en opschrift: ONSE LIEVE VROUWE TEN NOODE WAAK OVER TSCHUTTERS GILDT 1791.
 - 13) Onderaan plaatje met familiewapen.
 - 14) Onderaan nog een gedreven vergulden vogel.
- Aan al de platen hangt nog een boog met pijl.
- N° 2 Zeer groote breuk der St Sebastiaansgilde van Oisterwijk, Noord-Brabant, bestaande uit: Groote zilveren vogel (volrond) met kroon, opengespreide vleugels en koralen oogen. Onderaan een zilveren handboog. Zeer groote plaat in verguld koper, rijk gedreven met, te midden, St Sebastiaan en landschap op den achtergrond. Sierlijke breede boord in bloemige ketsijzers, van boven de wapens der gilde, van onder andere wapens, onder den Heilige wimpel met JEUCHT STICHT VREUCHT.

Groote verguld zilveren ronde plaat, te midden wapens en rondom :
JOANNES VANDEN NESSE MARIE FRANCHOISE VAN MELDAERT ANNO
1682 † JOANNES ANTHONIUS D. VANDEN NESSE SONE GUILLIAMS
CONINCK ANNO 1715 CONINGHINNE JOANNA

MERTENS.

Groote verguld zilveren ronde plaat, te midden gedreven St Se-
bastiaan waarnevens wapen en rondom : JOSEPHUS AMBROSIUS HUZE ALS
KONINCK A° 1699.

Groote verguld zilveren ronde plaat, te midden gedreven St Se-
bastiaan, rondom : HENDRICK CORNELIS DEN JONGEN KONINCK MET
JAQUEMYEN DE KELVER KOENINGHINNE IN JAER 1700.

Veertien schakels, ketsijzers met pijlen doorkruist, in verguld zilver. Alles op grooten
groen fluweelen band.

Opschriften der schakels :

- 1) ANNA VANDEN WAYENBERCH KONINGINNE 1680.
- 2) SIMON WAUTERS KONINCK.
- 3) CULENS PETRUS HOOFTMAN 1684.
- 4) PETRUS TUYMANS ALFEREUS.
- 5) FRANS VAN DYCK CONINCK 1701.
- 6) INGELBERT ADRIANS DEKEN 1680.
- 7) MARTINUS DULESCHAUWER KONINCK en wapen.
- 8) JAN BABT VAN MELDAERT DEKEN 1678.
- 9) JOANNA VAN SCHUYDTBROCK.
- 10) MARTEN SEGERS CONINCK.
- 11) ANTHOEN VAN MELDAERT JOANNA CRABBE CONINGINE.
- 12) ANTHOEN VAN MELDAERT CONINCK 1673.
- 13) MARIA MADLEEN FOSSE KONINGINNE.
- 14) ANNEKEN CULENS CONINGINE.

N^r 3 Breuk der Kruisbooggilde van LANDEN (Luik) bestaande uit groote vogel met
stervormige plaat, twee zeer groote ovale en acht hartvormige platen, alle met gedreven
omlijsting of bekroningen. Op breedten zwarten fluweelen band met zilvergalon.

Opschriften :

Vogel, IHS. BORGEMEESTER BAL ANDRIES HOFMAN 1760.

Stervormige plaat, te midden gedreven kruisboog en twee pijlen, rondom :
ADRIANUS PONSAAERS CONINCK TOT LANDEN 1760.

Groote middenplaat van voren : NICOLAUS ANDREAS KONING EN
HOEFMAN VAN DE KRUISBOEGEKAMER VAN LANDEN 1819.

1^e plaat rechts, te midden gedreven kruisboog en pijlen, daar onder : M.
DEWAELE DEKEN.

2^e plaat, familiewapen en rondom : JOSEPHUS DEWAELE CONINCK VAN
DE EDELE KRUISBOEGEKAMER TOT LANDEN 1788.

3^e plaat, te midden familiewapens waaronder : JOANNES FRANCISCUS
PARENT CONINCK VAN LANDEN 1667.

4^e plaat, te midden kruisboog en pijlen : LANDEN 1762.

Groote middenplaat (rugkant) : P. ULENS KONING EN DEKEN VAN
St JEURIS GILD VAN LANDEN 1850.

5^e plaat, zelfde als 4^e en datum 1762.

6^e plaat, kruisboog en daaronder : MATHEUS DEWAELE CONINCK VAN
DEN EDELEN KRUISBOEGE TOT LANDEN A° 1774.

7° plaat, te midden familiewapen en rondom: PETRUS JACOBUS DEWAELE
CONINCK VAN DE EEELE KRUYBOEGEKAMER TOT LANDEN 1781.

8° plaat, te midden gedreven kruisboog en pijlen. Zonder opschrift.

- N^r 4 Breuk der handbooggilde van KAPELLE-OP-DEN-BOSCH St Nikolaas-Gilde, bestaande uit groote gedreven plaat met breeden boord en te midden St Nikolaas. Daaronder groote volronde vogel met opengespreide vleugels en een handboog. Voorts 12 gedreven ketsijzers waartusschen vlammeende vuursteen op zwart fluweelen band.

Geen enkele plaat heeft een opschrift.

De groote plaat met zilversmidswerk is van het midden der XVIIe eeuw.

Van 10-23 Aug. 1913 door de gilde nog tentoongesteld met de Jubileumfeesten der Kruisbooggilde te Mechelen (600-jarig bestaan), onder n^r 23.

Daarbij gevoegd de Breuk der Vrouwen.

- N^r 5 Breuk van SCHELLE in zwaar gedreven zilver bestaande uit groote volronde vogel met aangebrachte gesloten vleugels, daaronder handboog met pijl. Zeer groote middenplaat met sierlijken gedreven boord met te midden St Sebastiaan op vergulden grond. Groote plaat op den rug met te midden St Sebastiaan te paard in fraaie omlijsting. Acht ovale schakels met gedreven omlijsting waartusschen vlammeende vuursteen.

Verskillende platen dragen het Antwerpsch zilversmidmerk.

Opschriften:

De Vogel draagt aan den hals een schild met wapen.

De groote voorplaat J. A. QUARTIER, HOOFDMAN GREFFIER VAN
RUYSBROECK ENDE BLAESVELT.

1° Schakel rechts te midden St Petrus in gravuur.

2° Schakel: JAN MEULEMANS ALFERIS.

3° Schakel: JAN MUTSAERTS OUDERDEKEN.

1° Schakel links: St Paulus in gravuur.

2° Schakel » JAN DEDECKER CONINCK.

3° Schakel » JACOBUS DEDECKER OUDERMAN.

4° Schakel » JAN SCHOLIER JONGERDEKEN.

(De breuk weegt ongeveer een kilo in zilver).

Daarbij nog: eene groote verguld zilveren plaat met opschrift,

een hoofdmanstaf in zilver met opschrift,

een groote houten kan met koperen beslag.

(Zie Geschiedenis van Schelle door J. Th. De Raadt en J. B. Stockmans, blz. 194.)

- N^r 6 Zilveren Breuk der St Sebastiaansgilde van LEEST bestaande uit 8 groote gedreven platen in Lod. XIV stijl verbeeldende
- Plaat 1: St Sebastiaan tusschen boogschutters en opschrift: DE BUSSCHER
HOOFDMAN.
- 2 St Nikolaas. Opschr. H. L. DELAET, OPPERDEKEN.
- 3 GILDE VAN SEBASTIAEN TE LEEST VERNIEUWT 1850.
- 4 Ste Anna met O. L. V. Opschr. J. CNOPS KONING.
- 5 St Dominicus voor O. L. V. Opschr. D. DEBUSSCHER HOOFDMAN.
- 6 St Antonius. Opschr. J. B. DE WIT ALPHERIS.
- 7 Schutters naar de wip schietend.
- 8 St Jozef. Opschr. J. VLEMINK ONDERDEKEN.

2 kleinere plaatjes met JAAK BERNAERTS BURGEMEESTER 1907.
EUGENE BUSSCHOTS OPVOLGER.

Kleine vogel en 8 gestiliseerde leliën. — Alles op zwart fluweelen kraag gevestigd.
Aan elke plaat een boog met pijl.

- N° 7 Rijk gedreven zilveren breuk van BEERSE (prov. Antwerpen)
bestaande uit drie rijk gedreven groote schilden, volronden vogel met open-
gespreide vleugels waaronder een klein schildje hangt met gedreven leeuw
en P. OOMS.
Groot middenschild, gansch gedreven, te midden Ste Barbara, fraaie om-
lijsting met twee engelen welke het midden medalion houden. Van boven engelen-
hoofd en wapentropen, van onder bloemenranken en engelenhoofd.
Twee gelijke, gedreven schilden te midden met groot vuurijzer, twee gekruiste
kolfbussen en distelbloemen. Alles aan ketting. XVIIe eeuw.

PLAAT 40.

OOSTMALE

- N° 1 Zilver gegraveerde wijzer, verbeeldende een Sint Joris te paard. Opschrift: G.
GEERTS SCRIS, RENTM^r EN HOOFTMAN DER GILDE EN BARONIE VAN
OOSTMAL.
N° 2 Schuttersarmband met een St Sebastiaan. Ivoor. XVIe eeuw.
N° 3 Koningstaf van Schelle. Sint Sebastiaansgilde. Op keerzijde Onze Lieve Vrouw.
Gedreven zilver, begin XVIIIe eeuw.
N° 4 Zilveren gedreven vogel aan breuk. Onbekende plaats.
N° 5 Armband: 1594. Brussel. Opschrift: M. ADRIAEN DE BUYSSCHER. Sint
Andries in het midden. Ivoor.
N° 6 Keizerstaf voor een onbekende plaats.
N° 7 Brakel zilveren gedreven vogel aan ketting. Opschrift: D. D. M. FREY HERR /
(wapen van Gelder).
N° 8 Armband in ivoor. Sint Sebastiaan verbeeldende en monogram 17—80.
N° 9 Staf der Sint Michiels Gilde van Brussel. Gedreven zilver. XVIIIe eeuw.
N° 10 Zilveren gedreven vogel met wapen voor eene onbekende plaats.
N° 11 Armband in ivoor, twee personen voorstellend, gedagteekend 16—03 en N. K.
N° 12 Koningstaf van Eeckeren. Gedreven zilver.
N° 13 Zilveren gedreven vogel op een boog gespannen door pijl.
N° 15 Koningstaf van Putte. Opschrift: MATHYS JASPERS HOOFTMAN. — JAN
BAPT. MERTENS CONINCK 1757.
N° 16 Armband. Sint Sebastiaansgilde van Middelburg. A^o 1610. Ivoor.
N° 17 Wijzer. Sint Joris te paard: D. G. W. 1716. Keerzijde: ADRIAEN VAN ROY
IS KONING GESCHOTEN TOT ETTENHOVEN 1716.

PLAAT 42.

- N° 1 Trommel der St Sebastiaansgilde van Eeckeren in geel koper met groote, hoog
gedreven plaat in rood koper met St Sebastiaan tusschen twee boogschutters en
Romeinsche soldaten in een Lod. XVIe omlijsting.
H. 0.44. Doorsn. 0.44.
Lederen draagband versierd met zilveren schild met gedreven St Sebastiaan en
groote koperen gesp, en trommelstukken met beenen kopstukken.

- N^r 2 Effen. Trommel. Sint Sebastiaansgilde 1716. Houten geschilderde trommel, binnen leest men: A. DE JEAN, TROMMELS EN SEFTEMAKER TOT MECHELEN.
- N^r 3 Contich. Houtsnede verbeeldende twee engelen elk een pijlkoker dragende. Verguld XVIIe eeuw.
- N^r 4 Eecloo. Koningsmuts met zilveren platen versierd: Boven twee biekorven, onderaan een schutter die naar de wip schiet.
- N^r 5 Zeer groote pijlenkoker der St Sebastiaansgilde van Beveren in beeldhouwd hout. Halfronnd van voren, vlak langs achter. In het bovengedeelte eene groote omlijsting, einde Lod. XIV, waartusschen groote gezichten. In de bovenhoeken muzikanten. Te midden gr. St Sebastiaan en vijf boogschutters in staande en zittende houding hem beschietend.
In het benedengedeelte een groote windmolen met twee wieken en een groot huis; daaronder twee narren te paard, een leurder en een houtkapper.
Boven op het deksel een groot gezicht (maan) in omlijsting. Langs achter een gevleugeld en geel hoofd.
De gansche bus is bruin geverfd.
- N^r 6 Dendermonde. Groote beeldhouwde pijlenkoker van een Sint Sebastiaans- en St Antoniusgilde. Gepolychromeerd.
- N^r 7-8 Kleine kruisbogen — steenjesboog en een met loop.
- N^r 9 Offerblok, einde XVIIIe eeuw, in geschilderd hout L. XVIe, met opschrift: OFFER VOOR SINT SEBASTAAN.
- N^r 10 Kruisboog Lodewijk XVIe. Zeer prachtig stuk, te Antwerpen vervaardigd.
- N^r 11 Idem.

PLAAT 41-43.

- N^r 1 Pijlenkoker der St Jorisingilde van Antwerpen. Vierhoekige eiken bus met lichtgroene schildering, met boven, onder en te midden twee koperen banden.
In het bovenvak, in schildering, twee schilden met de wapens der gilde en die van Van Horne
In het middenvak (in schildering) St Joris den draak doorstekend, waaronder in vergulde groote letters DGW (De Goet Willige) en een kruisboog.
In het benedenvak drie te zamen gebonden pijlen.
Het deksel met groote koperen scharnierplaten en klepslot met groot schild voren op de bus.
Zeer merkwaardig stuk.
- N^r 2 Pijlenkoker der St Jorisingilde van Breda. Vierhoekige eikenbus met boven, onder en twee middenbanden in geel koper zeer sierlijk met bloemen en versieringen gedreven.
In het bovenvak twee schildjes met de wapens der stad Breda en der gilde en een Sint Joris-beeldje.
In het middenvak een Engelsch wapen in ovale omlijsting en rondom 1671.
In het ondervak: groote koningskroon, aan beide zijden gekruiste pijlen, daaronder C F.
Boven op het deksel groote gedreven rozet.
Al deze versieringen zijn in gedreven koper. — Binnen in het deksel een kastje voor kleine benodigheden.
Zeer merkwaardig stuk. — Is van Breda en niet van Brugge zooals in den katalogus van Pierre Vleeshuys, n. 535, opgegeven is.

PLAAT 44.

- N^r 1 SCHELLE. Groote ovale plaat in gedreven verguld zilver, te midden St Sebastiaan. Rechts wapenschild en : CORNELIS BAL SECR. EN CONINC 1609. Links schild met naamcijfer en : ANTHONI VAN BUYTEN, CONINC A^o 1610.
- N^r 2 Breuk van VORST bij Turnhout. Kolveniersgilde (St Gertrudis).
 Zeer groote (27 centim. hoog) schoon gedreven zilveren plaat met vele figuren. Daaronder kleine volronde massieve vogel met een schild onderaan en vier schilden aan de plaat hangend. Zwaar geschakelde zilveren ketting.
 De groote plaat te midden : St Geertruydt met abdissen, staf en schaal in de hand, in verguld, daarboven staat SOLIDALITAS GERTRUDIS IN VORST, daaronder D. DE GALLEN. Boven de H. Gertrudis een Lieve Vrouw met Kind op den arm en langs beide zijden een staande kolvenier met kolf en elk een rozenkrans van O. L. Vr. en het Kindje aannemend. Rechts van de H. een engel met een wapenschild in de hand, links een engel met schild waarop ANNO 1644. Onder de H. Gertrudis twee gekruiste kolfbussen en vlammeende kogels, daaronder nog een gevleugeld engelen hoofd. Rechts een ridder met tweehandzwaard, links een Heilige met een kruisbeeld. Rondom op den boord staat gegraveerd : St GEERTRUYDT PATRONES DIE WY IN VORST HIER VIEREN COMT DESE GOEY GEMEENT MET DEES VEREERINGE CIEREN TER GROOTER EEREN GODTS OPOFFERENT MET DER DAET DEES BRUECK VAN DIE DAT GAF ELCK SYN NAME STAET 1644.
 1^e plaat (aan den vogel) 1644 MR HENRICUS VAN HAM — J. V. L. DOMINICUS DE GAELLEN — CORNELIS VERHEYEN HOEFTMAN — PEETER GYSEN CONINCK — HENDRICK BELCQ DECKEN — AERT VAN ROIE GESWOOREN — PEETER VAN EECHOUTD GESWOOREN — JAN VAN DEN BRUEL ALFERIS JAN VAN BAELE — WILIM EVERAERTS.
 2^e plaat: 1644 JAN GOOSSEN WILLEMOONS — MATHYS VAN AERDE — JAN VERHEERSTRAETEN — HENDRICK SCHOENIS — GEERT CUSTERS — HERMAN SCHOONIS — MARTEN VAN HAM — WILIM VAN HOVE — WILIM VAN ROIE — MARTEN VERLAERTACKER.
 3^e plaat: 1644 MERTEN TRUYENS — WILIM VAN HOUDT — JAN VAN DEN BRIEL — HENDICK VAN BAELE — MR JAN CASTMANS — HENDRICK PATROONS — GOOSEN WILLEMOONS — CORNELIS VERHEYEN — PIETER CRETS — JAN VAN VERSLUYEN.
 4^e plaat: 1644 PEETER HUYSKENS — JAN SCHUERMANS — CORNELIS PEETERS — PEETER PAUWELS — DENIS LAENEN — JAN VRANCQ — JACOB WOUTERS — LAOUWEREYS PATROONS — NICOLAAS CRETS — EVERAET MONDELÆRS.
 5^e plaat: 1644 JAN VERHEYEN — JAN MONDELAERS — JAN BELMANS — JAN AMBROSI — WOUTER TFORSTERS — HEYNDRICK TFORSTERS — JAN AERTS GEERSTS — JAN CRETS — PEETER BOONEN — JASPER VAN ROIE.
- N^r 3 BRUSSEL. Zilveren gedreven plaat met het gekroond burgondisch kruis. Onderaan twee schilden en het Guldenvlies. Opschrift : S.P.Q.B.
- N^r 4 ANTWERPEN, Kolveniersgilde. Bruin-gele pint in kiezelsteen met zilver deksel, waarop gesneden staan een ketsijzer en twee kolfbussen kruisgewijze geplaatst.
- N^r 5 LIER, Sint Sebastiaansgilde. Pint in plateel met blauwe versiering. Deksel in zilver, waarop men Sint Gummarus aantreft.

- N^r 6 GENT. Prijsbeker in gesneden coconoot, versierd met drie medaillons schutters voorstellende en drie kleinere zilveren schildjes met wapen en twee dooreenlopende letters. — Deksel in zilver met een Sint Joris-beeldje en het opschrift: JAN HOWEEL.
- N^r 7 MIDDELBURG, Sint Martinus Gilde. Verguld zilveren prijsbeker, in vorm van kelk. Op den voet staat gesneden een Sint Martinus, zijn kleed in twee snijdend. Binnenwaards op den zelfden voet leest men: GILDE VAN SINTE MARTINUS TOT MIDDELBURG.
- N^r 8 ANTWERPEN, oude voetbooggilde. Schelp als prijsbeker vervaardigd, op zilveren gedreven voet met twee knopen. De schelp voert aan den eenen kant het wapen van het markgraafschap en een schip op de Schelde varend. Opschrift: SCALDIS. Op den anderen kant op acht lijnen gesneden: ALS SPAIGNIEN. EN VRANCRYCK — MET DEN PAES VERSAEMDE — SO DRONCKEN WY ANTWERPENAE-REN — SO 'T BETAEMDE — BY ORDE VAN ONSE DEKEN IN LEVEN EN HET GULDE VAN DEN OUDEN — VOETBOOGH VERHEVEN — 16—48. Merk. De gekroonde hand van Antwerpen. Letter onleesbaar.

PLAAT 45. SCHUTTERS-PRIJZEN.

- N^r 1 Porcelainen schutterstelloor, te Doornik vervaardigd voor een schuttersgild van Dixmuide.
- N^r 2 Pint met tinnen deksel, versierd met een wipschutter.
- N^r 3 Italiaansche vaas, met een Sint Sebastiaan, veelkleurig. — S.P.Q.R.
- N^r 4 Pint van de kruisboogschutters van Mechelen.
- N^r 5 Torsenbord in blauw Doorniksch porcelein Sint Joris voorstellende, werd vervaardigd te Doornik voor verschillende kruisboogschutters.
- N^r 5 en 12 Nog twee pinten die als prijs gediend hebben.
- N^r 7 Prijstelloor voor de schuttersgilde van Aalst.
- N° 8 en 10 Twee koffietasjes met ondertas in blauw Doorniksch porcelein versierd met het wapen van een kruisbooggilde.
- N^r 9 Telloor in gebakken aarde: in het midden Sint Sebastiaan beschoten door een hand- en kruisboogschutter. XVIIe eeuw.
- N^r 11 Telloor voor de St Sebastiaansgilde van Rousselaere.
- N^r 13 Idem voor Brugge.
- N^r 14 Plateel beeldje, St Sebastiaan verbeeldende. XVIIIe eeuw.
- N^r 15 Groot bord in gebakken aarde. Sint Sebastiaan. 1806.
- N^r 16 St Sebastiaanbeeldje in biscuit. Begin XIXe eeuw.
- N^r 17 Plateelbord gemaakt voor de St Jorisingilde van Kortrijk.

PLAAT 46.

- N^r 1 Tinnen schotel met gegraveerde wipschieting. Op den rand: GEDACHTENESSE VAN DE TINNE PRIS VOGELSCHIETINGHE TE PROCHIE VAN ST CRUYS OP DEN 26 AUGUSTUS ANNO 1792 en prachtige stempel der gilde, Doorsn. 0.38.
- N^r 2 Prijsbeker met hoog cilindervormig lijf waarop gegraveerd een gekroond schild met hamer, 2 sleutels, paar pistolen, spoor, hefkrik en uurplaat. Op den bovenrand: DER SCHLOSSER UND SPORRER GESELLEN WILKOMST. Twee zilveren aanhangschildjes dragen in gravuur 1) MICHEL VONENDE. GEORGE SPERLING — Hoefijzer, sleutel, hamer, veilen en tangen, 1678. 2) Zelfde gravuur: ADAM VONEDE. MARTIN REICH 1678. Hoogte 0.50 m.

- N° 3 Tinnen schotel, te midden in een bloemenkrans, St Joris den draak bevechtend en jaartal 1741. Doorsn. 0.43 m.
- N° 4 Prijsbeker. Op het cilindervormig gedeelte het opschrift in gothische letters : EINER EHRSAHMEN GESELLSCHAFT DERER LOB. STRUMGSMACHER GESELLEN ALLHIER 1753. Rondom 12 leeuwenkopjes waaraan 4 tinnen schildjes. Hoogte: 0.45.
- N° 5 Tinnen schotel, in een bladeren krans St Sebastiaan, een engel trekt hem de pijlen uit het lichaam. Daarnaevens kerk van Scherpenheuvel. Onderaan: 1728 ST SEBASTIANUS P. I. O. Boord met bloemenranken. Doorsn. 0.37 m.
- N° 6 Prijsbeker, gansch gegraveerd met bloemenranken. Hoog 0.60 m.
1^e plaat: S. F. SULTZER en 2 bijlen.
2^e plaat: JUNGSTE MAR SOYS LOTZIN POH JUL GERMANIN.
3^e plaat: JUNGSE DOY MAVG HUFFENRATT — JUG DOI SCHUTZIN CHRISTIA CATH. FUCHSRIN.
- N° 7 Tinnen schotel, te midden in krans van bogen en pijlen St Sebastiaan tusschen twee schutters en jaartal 1770. Doorsn. 0.47.
- N° 8 Samovar in tin. Opschr.: JOHAN KERINGER — ANDEREAS HEIMAN — ACHAZI ZEGLER — IOHAN HIP SCMAN — JOHAN PAULUS LANG-WAGNER — 1699. Kraan en pooten in brons. Hoogte 0.60 m.
- N° 9 Tinnen schotel met koningschiëting naar de wip. Boord met gestiliseerde bloemen (merk van Brugge). Doorsn. 0.44 m.
- N° 10 Prijskan zonder opschrift. Hoogte 0.60 m. Zweedsch werk.

NUMISMATIEK

Hierna volgt de beschrijving der penningen voorkomende op de vier platen (n°s 47, 48, 59 en 50) in dit boek gedrukt.

De verzameling bevat ongeveer drie honderd soortgelijke penningen, meestal betrek hebbende op schuttersgilden.

Alle landen van Europa zijn hier vertegenwoordigd; de XVII oud-Nederlandsche provinciën hebben bij uitstek het grootste aandeel.

Zeldzame stukken, zelfs verscheidene « unica » zijn hier voorhanden; bijzonder hoeft men te vermelden de origineele koperen zegel der kruisboogschuttersgilde van Hasselt (plaat 50, n° 49).

Waartoe dienden nu deze penningen? Meestal waren ze een bewijs van lidmaatschap; andere dienden om, op beurtgewijze, te schieten; andere ook waren speciale geslagene stukken om een eeuwfeest te herinneren of een schutterskoning te vereeren.

Gewoonlijk vindt men deze gedenkpenningen in zilver, zeldzamer in goud, dikwijls in brons of tin.

PLAAT 47.

N° 1 HAARLEM. Buksschutters. In het effen veld twee kruisgewijze geplaatste buksen, te midden een lauwerkrans. Door een platten band omsloten.

K) In het bovendee van het vlakke veld het gekroonde wapenschild der stad Haarlem door twee zegetakken omgeven, daaronder de letters W-B-V met nummer 78. — Minard van Hoorebeke n° 291. Koper.

- N^r 2 HAARLEM. Boogschutters. In het vlakke veld de ridder Sint Joris te paard, met de lans den draak bevechtende. Aan den linkerarm zijn schild, een Kruis van Keel op een zilveren veld, omgeven door twee langs onder aan elkander gestrikte lauwer-takken, binnen een omloopenden effen band.
K) In het bovendeele van het vlakke veld het gekroonde wapenschild der stad Haarlem, door twee zegetakken omgeven, daaronder de letters G. W. en het getal 138.
Minard Van Hoorebeke, n^r 291.
- N^r 3 DEN HAAG. Groote zilveren penning geslagen voor het Sint Sebastiaansgild.
K) DEZE VEREERT AAN DE ONDEROFFICIEREN EN ROTSGESELEN VAN HET GROENE VAENDEL WEGENS DE HONDERSTE MEYPLANTING, GEDAAN DEN 1 MEY 1734 DOOR DEN LUITENANT ANTONI GOUZY.
Zilver. 55 mm.
- N^r 4 MIDDELBURG. Sint-Sebastiaansgilde. Begravenispenning. 1628.
- N^r 5 MIDDELBURG. Sint-Sebastiaansgilde. Op het voorplan een pijlkoker, eindigende met een fraaien kwispel, waarop een gespannen en een ontspannen boog en pijlen geschikt zijn. Tusschen beide, de twee riemlederen door de linten van den pijlkoker slangsgewijze omgeven. Rondom de kenspreuk: AENSIEN DOET GEDENCK en het jaartal 1628.
K) In het veld der keerzijde het van kroon en helm voorziene wapen van Sint Sebastiaan. Boven de kroon, het wapen van Jerusalem, vier kruisen met een groot kruis in het midden. Onderaan het cijfer 102.
Minard Van Hoorebeke, n^r 417.
- N^r 6 ZIERIKZEE. Kruisboogschutters Sint Joris. Op de voorzijde Sint Joris te paard, met opgeheven zwaard den draak bevechtende; voor en achter hem twee schilden met leeuw, ter zijde het paard een engel, dan onder, in een klein schild een handboog. Op een omloopende banderol: CONFRATERNITATIS. DIVI. GEORGY. ZIRICZEE.
K) In een vlakveld een kruisboog met pijlen kruiselings. Tusschen twee effen bandjes het opschrift: WY VECHTEN VOOR DE VRIHEIT. 1690.
Koper. 44 mm.
Minard Van Hoorebeke, n^r 492.
- N^r 7 AMSTERDAM. Smeden. Een gekroonde hamer op een vlak veld tusschen een kruisliggend zwaard en mes, links een sleutel, rechts een ketel, van onder een geweer-schot. Boven op een ontrold lint: ELOYEN GILT.
K) De keerzijde is in twee afbeeldingen gescheiden: in het bovengedeelte het gekroonde stadswapen door twee leeuwen vastgehouden. In het ondergedeelte de naam Jan Wimmers en het jaartal 1794.
- N^r 8 MIDDELBURG. St Anthone Busschutters. In het veld het vuurstaal van Burgondië, door twee vuurroers kruisgewijze doorreden met vlammeende kogels omringd. Onderaan het jaartal A^o 1623. Rondom leest men: VALEANT QUI INTER NOS DISSIDUM.
K) In het veld der keerzijde de vogel phenix met uitgespreide vleugels zich op zijn nest latende verbranden, dat door de bovenstaande zon in vlam gezet is.
Minard Van Hoorebeke, n^r 415.
- N^r 9 DELFT. Schutterspenning geslagen op het eeuwfeest van de Confrefie der Handboogschutters te Delft. De heer Mr Volkers van Goens in romeinsch krijgsgewaad gekleed en een handbus vasthoudende, ontvangt van de

Delftsche Confrerie of Broederschap der schutters, afgebeeld als een maagd met een helm op het hoofd en een lans in de linkerhand, den eerepenning. Naast haar ziet men het wapen van Delft. Achterwaarts de Tijd, op de wolken, den heer van Goens als schutters-koning met een laurierkrans bekroonende. Ter zijde staat een gedenk-teeken, waarop een brandend hart en de talletter G, waarom een slang zich kronkelt. Onder den rand: MERITIS ACQUIRIT HONOREM (hij erlangt de eer door verdiensten) onder aan M.(artinus) HOLTZHEY FEC.(it).

K) Omhoog ziet men het gekroonde wapen der Confrerie, bestaande uit twee kruislings over elkander liggende doelbussen, welker trompen door een kroontje steken. Onder het wapen, twee palmtakken. Omlaag ziet men een bij de pooten opgehangen gans, een schel, hamer, twee kruislings liggende handbussen met de kolven omhoog en verder gereedschap tot het doel- of handbusschieten behorende. In het veld van den penning heeft men dit opschrift: ÆTERNA MEMORIÆ QUOD A. D. / MDCCXXXVII / CENTESIMUS SCLOPETARIORUM / DELPHENSIVM REX DECLARABATUR / SOCIETAS SCLOPETARIA / HUNCCE NUMMUM CUDI IUBERAT. (Het schutters handbus gezelschap heeft dezen penning laten slaan ter eeuwige gedachtenis, dat in het jaar des Heeren 1737 de Honderdste Koning der Delftsche Handbus-schutters werd verklaard.)

Zilver. 40 mm.

G. Van Loon, Suppl. II n° 120.

N° 10 LYON. Akademie voor schutters. In een geparelden rand twee gekruiste bogen met pijl. Onderaan het opschrift ACADEM SAGITTAR / LUGDUN.

K) Een naar rechts vliegende engel, de bazuin blazende met in de linkerhand een palmtak. Onderaan op den grond bogen en pijlen. Omschrift: DEXTERITATE DEBITA MERCES.

Zilver. 29 mm.

N° 11 LYON. Eereprijspenning. Eene wip met twee bussen kruislings geplaatst. Omschrift: ET PACIS ET BELLO. Onderaan: ACAD. LUGUNENSIS SCLOPETARIA 1741.

K) Wapen met leeuw door twee heraldieke personages gehouden. Omschrift VICTORI PRAEMIA PONIT.

Zilver 30 mm.

N° 12 DELFT. Eerepenning voor den schutterskoning te Delft. De Delftsche broederschap der Handbusschutters, verbeeld onder de gedaante eener zittende maagd. Zij heeft een helm op het hoofd, houdt in de rechterhand eene handbus en rust met de linker op het wapen van Delft. Nevens haar, een horen van overvloed waaruit penningen vallen. Om den rand: SOCIETAS SCLOPETARIA. (Genootschap voor de handbus).

K) De overwinning, hebbende in de linkerhand een palmtak benevens een doode gans. Zij houdt in de andere had een lauwerkrans over een staak, waaraan twee handbussen, benevens een schild, waarin men het wapen van den nieuwen schutters-koning gewoon was te snijden, met lauwertakken gehecht zijn. Op den voorgrond ziet men twee vaten, het eene met kruid, het andere met kogels gevuld. Opschrift: DEXTERITATIS PRAEMIUM. (Belooning der handigheid).

Zilver. 35 mm.

G. Van Loon. Suppl. II n° 121.

- N^r 13 DELFT. Eerepenning voor den schutterskoning. De broederschap voorgesteld door eene zittende vrouw in romeinsche kleederdracht, het hoofd gedekt met eenen helm met golvende pluim. Voor haar staat een handbuds die zij met de rechterhand vasthoudt. Aan hare linkerzijde het wapenschild met een sterrenband omgeven. Tusschen haar en het wapenschild bevindt zich een hoorn van overvloed, welks bovengedeelte zij met de linkerhand vasthoudt, eene menigte van penningen uitstrooiende. Opschrift: SOCIETAS SCLOPETARIA.
K) Op de keerzijde staat de gevleugelde godin Bellona met ontbloote borst, de haren tot een kroon gestrengeld, in haar linkerhand den palm der overwinning, en houdende met de rechterhand een lauwerkrans boven het schild van den schutterskoning, staande tusschen twee kruisgewijze geplaatste buksen met de kolven bovenwaarts, waartusschen zich eenig loofwerk bevindt. Aan een lint hangt een vogel tegen een omgestort kogelvat. Omschrift: DEXTERITATIS PRAEMIUM.
Zilver. 33 mm.
Minard Van Hoorebeke, n^r 157.
- N^r 14 HOORN. Schutters. Op de voorzijde het wapenschild der stad Hoorn (een jachthoorn), voor een eenhoorn tusschen Sint Joris te paard met de lans den draak doodende en Sint Sebastiaan aan een boom vastgebonden met drie pijlen doorschoten.
K) In het vlakke veld een schutter gewapend met buks en zwaard, het hoofd gedekt met gevederde helm. Zijn vuurroer rust op een mik. Onder, op den achtergrond, vaandels, trom, lansen, enz. Als legende leest men: PRO ARIS AC FOCIS.
Zilver. 37 mm.
Minard Van Hoorebeke, n^r 296.
- N^r 15 HOORN. Schutters. De voorzijde van dezen kleineren penning voert insgelijks het wapenschild der stad, staande op een voetstuk tusschen Sint Joris en Sint Sebastiaan.
In het veld der keerzijde een gewapende schutter de buks op de linkerhand latende rusten. Dan onder op den achtergrond een stuk geschut, lansen, enz. Boven, op den halven omloop, dezelfde spreuk als op den vorigen penning, door een effen bandje omsloten.
Zilver. 30 mm.
Minard Van Hoorebeke, n^r 297.
- N^r 16 UTRECHT. In een lauwerkrans het opschrift: UTRECHTS / BURGER SCHUT / TERY BEËDIGD / STADS REGERINGS / REGLEMENT OP DE / NEUDE DEN XX MAART / MDCLXXXVI / DES AVONDS TEN / ½ 11 UURE.
K) Tafereel zinspelend op het voorgaande feit.
Zilver. 31 mm.
- N^r 17 Schutterspenning. In het veld een boom. Omschrift: SCHUT PENNINGH STEDE GROOTE BROEC.
K) Wapentrophee en randschrift: PRO PATRIÆ LIBERTATE. ANNO 1689.
Zilver 38 mm.
- N^r 18 UTRECHT. Eerewijpenning door de stad aangeboden. In het veld het gekroonde en door twee leeuwen vastgehouden stadswapen. In den bovenrand staat er: VIN. HON. en in de benedenrol URB. TRA.
K) In het vlakke veld van boven, een wijngaardtak met druiven en bladeren, daaronder een wapenpraal, samengesteld uit vaandels, kanon, buksen, lansen, degens, kogels, helm, trom met draagband en hoed. Onderaan tegen den omringenden kleinen band het jaartal 1661.
Minard Van Hoorebeke, n^r 439.

- N^r 19 GOUDA. Buksschutterspenning. In het effen veld het stadswapen van Gouda met een doornekroon omgeven, zinspeling op « door doornen tot de sterren », hetzelfde wordt door twee leeuwen gehouden wier beide achterklauwen op een banderol rusten, waarop de naam der stad GOUDA. Boven het wapen, een banderol waarop SCHUTPEN, door een effen bandje omsloten.
Zilver. 31 mm.
Minard Van Hoorebeke, n^r 179.
- N^r 20 CORBEIL, Frankrijk. Busschutters. In een gekroond schild een hart op gouden veld, achter dit, vendels en bussen. Omschrift: COR BELLO PACE. Q. FIDUM. Onderaan: ARQUEBUSE DE CORBEIL 1782.
K) Het borstbeeld van Koning Lodewijk XVI naar rechts. Omschrift: LUD. XVI REX CHRISTIANISS.
Br. 27 mm.
- N^r 21 Schutterspenning. Een kruisboog en onderaan twee buksen kruisvormig geplaatst waaronder een liebloem, rechts en links LUD. — PUB.
K) IVVEN / TUTI ARGE / MNHI-OZIN. Een wapen met jaartal 15—76.
Zilver. 31 mm.
- N^r 22 UTRECHT. Vaandel het wapen van Utrecht voerend, vastgehouden door een hand uit de wolken stekend. Opschrift: DE SWARTE KNEG TEN. Rondom de legende: UTRECHT DEN 12 MAART 1759.
K) In een krans gevormd door acht verschillende schilden door een lint verbonden waarop te lezen staat: DE COM/ PAG / NIE / DE / SWARTE / KNEG / TEN. In het veld op 6 regels: 'T VAANDEL / ONDER DEN Hr Capit / I: VAN DAM / OVERGEBRAGT / BY / Mr W. W. DU PON. Geteekend M.
Zilver. 30 mm.
- N^r 23 Schutterspenning. Gekroond wapenschildje. Onderaan omslingerde pijlbus. Opschrift: SOLI DEO HONOR ET GLORIA.
K) Gekroond wapenschild met drie leliën. Omschrift: MEMENTO DN. DAVIT 1551.
Koper. 26 mm.
- N^r 24 PARIJS. Busschutterspenning. Een kruisboog met een bus kruisgewijze geplaatst. Omschrift: PER TELA PER IGNES. Onderaan: CHEVALIERS DE / L'ARQUEBUSE / DE PARIS. CR.
K) Het hoofd van Lodewijk XV rechts. Omschrift: LUD. XV REX CHRISTIANISS.
Zilver. 30 mm.
- N^r 25 REIMS. Busschutterspenning. In het veld Sint Anthonius met stok en varken. Omschrift: PATRON DE M. LES ARQUEBUZIERS DE REIMS. Onderaan: St ANTOINE TB.
K) Wapentrophee. Omschrift: PRO REGE ET PATRIA. P.C.R. 1707.
Zilver. 28 mm.
- N^r 26 NAMEN (Polder van Namen). Dit gildeteeken dat door de leden op de borst gedragen werd is aan beide zijden gelijk en van langwerpigen ronden vorm met ring en rondom medaillon. Het voert in het midden Sint Sebastiaan aan een boom gebonden. Op den effen buitenrand leest men POLDER VAN NAMEN ANNO 1758.
Zilver 40 × 37 mm.
- N^r 27 HONTENISSE. Sint Sebastiaansgild. Gildeteeken van Sint Sebastiaansgild met het opschrift: TOT HONTNISSE A^o 1681.
Zilver. 33 × 26.

- N° 28 NAMEN (Holland) Polder van Namen. Dit gildeteeken werd ook door de leden gedragen en is, zooals het voorgaande, aan beide zijden gelijk en van langwerpigen ronden vorm met ring, het voert in het midden Sint Sebastiaan aan een boom gebonden. Op den effen buitenband leest men : POLDER VAN NAMEN ANNO 1758.
Zilver. 33 × 26 mm.
- N° 29 LEYDEN. Schutterspenning. In het vlakke veld twee kruisgewijze geplaatste buksen en de naam LEY—DEN. Tusschen twee randen het opschrift : SCHUTTERS PENNING 1659. Roos.
K) In het midden van het veld een staande leeuw houdende in de rechter voorklaw een ontbloot zwaard, en in de linker het gekroonde wapenschild der stad Leyden. Omschrift : PUGNO PRO PATRIA.
Zilver 27 mm.
- N° 30 'S HERTOGENBOSCH. Voetboogschutters. De vorm van dezen penning is langwerpig-rond met oog, en voert in zijn voorveld een verheven voetboog op een geplooid banderol waarop het nummer gewoonlijk voorkomt van den schutter. Onder den boog bevindt zich een klein schild met het Sint Joris kruis en tusschen een effen binnen- en een buitenbandje leest men : DEN OUDEN VOET BOOG, eindigend met een Sint Joris kruis.
K) In het veld der keerzijde het beeld van Sint Joris met gevederden helm op het hoofd met de lans de draak bevechtende. Rondom tusschen twee effen bandjes staat : In 'S HARTOGEN : Bossche en het jaartal 1643, eindigend met een kruis.
Br. 34 × 30 mm.
Minard Van Hoorebeke, n° 270.
- N° 31 'S HERTOGENBOSCH. Sint Christoffelsgild. Ovaal gildeteeken met den H. Christoffel. Omschrift : S. CHRISTOFFEL...
Op de keerzijde twee buksen kruisgewijze geplaatst met het jaartal 16—18. Omschrift onleesbaar.
Bronz 40 × 32 mm.
- N° 32 LEUVEN. Voetboogschutters. In een veld van tulpenplanten een ontspannen voetboog met drie banden omsloten.
K) In het effen veld der keerzijde, zonder omranding de naam van den voetboogschutter FRANCIS LINTS.
Lood. 44 mm.
- N° 33 LEYDEN. Schuttersgild. Zelfde stuk als onder n° 29 beschreven maar voor het jaar 1651.
- N° 34 LEYDEN. Idem voor het jaar 1657.
- N° 35 LEYDEN. Idem voor het jaar 1646.
- N° 36 UTRECHT. Eerewijpenning der Kruisboog- en Buksschutters. In het vlakke veld een ongespannen kruisboog tusschen vier kruisgewijs geplaatste pijlen. Rondom tusschen twee fijne bandjes het randschrift VINUM HONORARIUM. In het veld der keerzijde twee door elkander geplaatste buksen ; daarboven het stadswapen. Tusschen : TRA en JEC. Tot randschrift tusschen twee kleine bandjes : MILITÆ CIVITATIS. Bovenaan het jaartal 1619.
Zilver. 20 mm.
Minard Van Hoorebeke, n° 441.

- N° 37 LEYDEN. Schutterspenning. In het veld een trophee en rondom het opschrift SCHUTTERS PENNING. Onderaan het jaartal 1669.
K) Een gekroonde en staande leeuw, houdende in de rechter voorklaau een ontbloot zwaard en in de linker het wapenschild der stad Leyden. Rechts en links vier andere kleine schilden. Boven en onder leest men PUGNO PRO / PATRIA.
Zilver 27 mm.
- N° 38 Gilde van Sint Anthone. Op de voorzijde Sint Anthone met langen baard, in een wijden mantel gehuld, de kap over het hoofd, steunende met de rechter hand op een stok waarvan de kruk de vorm van een T heeft. De lange kraag van den mantel is eenigszins opgeslagen waardoor de linkerarm zichtbaar is. Aan zijn linkerzijde gaat zijn getrouwe volgeling. Links, ter zijde, een kleine kapel, bovenaan leest men : St ANTHONE. Een platte band omsluit de voorzijde.
K) De keerzijde voert het gekroonde gildewapen ; twee overkruis geplaatste buksen, aaneen gebonden door een gekroonde G, de eerste letter van den naam der stad (Gent), staande tusschen twee leeuwen en het teeken T.
Tin. 34 mm.
Minard Van Hoorebeke, bl. 41.
- N° 39 GENT. Gilde van Sint Anthone. Het gekroonde gildewapen zooals op het voorgaande stuk. Onderaan het opschrift : ELCK MYDT DANGIER.
Lood. 40 mm.
- N° 40 ANTWERPEN. Ouden Handboog St Sebastiaan. In het voorveld de H. Sebastiaan aan een boom gebonden en met pijlen doorschoten. Op den achtergrond zitten twee toeschouwers. Van onder in een afsnede het jaartal 1589 en tusschen den geparelden binnen- en buitenrand staat de naam van den boogschutter : WOUTER MERREX.
K) Op twee gekruiste pijlen een burgondisch vuurstaal vonken schietende ; ter zijde links het wapen van Jerusalem en rechts dat van het Markgraafschap van Antwerpen. Rondom, onder den parelband die den penning omsluit, bovenaan een hand en het volgende randschrift : GULDE BROEDERS V. D. OUDEN HANT DO VOL TROUWEN WILT GODT EN D. CONINCK UWEN EEDT HOUWEN.
Brons. 40 mm.
Minard Van Hoorebeke, n° 44. D. B., n° 283. (1)
- N° 41 ANTWERPEN. De Goet Willigen St Joris. Een ontspannen voetboog tusschen de drie eerste letters van de kenspreuk dezer schuttersmaatschappij: De Goet Willigen omgeven door twee door elkander gekruiste lauwerkransen met vijf bladeren versierd, tusschen een smal linnen en een fijn gekarteld buitenbandje.
K) In een sierlijk compartiment de naam van den schutter : JAN VAN / MUNICKE / RHEYDEN, daarboven een ooivaar, door een effen en een fijn gekarteld bandje omsloten.
Brons. 34 mm.
D. B., n° 277.
- N° 42 ANTWERPEN. Voetboog St Joris. Op een effen grond St Joris te paard met het zwaard den draak bevechtende ; rondom leest men : S. IORIS GULDE IN ANTWERPEN, en een roosje met eene hand.
De keerzijde voert in een gebeeldhouwde omlijsting, onder en boven, met een

(1) JOS. DE BEER. Mereaux Anversois, II deel, in Revue Belge numismatique. 1930.

- grotesken kop versierd, den naam van den boogschutter Joris VAN SNICK. Met een geparelden omsluiting gelijk den voorkant.
Brons. 36 mm.
Minard Van Hoorebeke, n° 45. D. B., n° 282.
- N° 43 ANTWERPEN. Burgerwacht. In het veld, het wapen van Antwerpen omringd van de wapens der zes gewapende gilden.
K) In een kroon met de zes roozen een versierd vierkant met boven een kraanvogel. 15—80. Opschrift: BRUNO VANDER WAYEN. O. V. B.
Zilver. 40 mm.
D. B., n° 295.
- N° 44 ANTWERPEN. De Jongen Handboog St Joris. Binnen een compartiment in den vorm eener epicycloïde met een ster in het bovengedeelte, twee door eenen bladerband vereenigde bogen en pijlen. Rondom tegen den effen rand, de naam van den hoofdman en van den deken: GULLIAEM CORTOYS. GOMMER VAN D. WOWER.
De keerzijde bevat in een versierd vierkant den erin gesneden naam van den schutter NICOLAES DE BACKER. Boven het vierkant, het jaartal 1586. Onder hetzelfde 18 JANUARI en rondom tegen het final afsluitingsbandje de namen der overige bestuursleden: M. VERHAK. V. GRIMMENT. V. LEYEN. I. D. VOS. P. VOGELS.
Brons. 35 mm.
Minard Van Hoorebeke, n° 47. D. B., n° 286.
- N° 45 ANTWERPEN. Edele gilde van Sint-Michiël van den zweerde der Rechtveerdigheid. In eene kroon met zes rozen, drie verschillende speren door eene kroon te samen gebonden, tusschen het jaartal 15—97.
K) In een lauwerkrans, op twee regels de naam van den drager op drie lijnen: ARTUS / VAN / GAMEREN.
Koper. 34 mm.
D. B., n° 291.
- N° 46 ANTWERPEN. De jonge voetboog Sint Joris. Sint Joris te paard, naar links rijdende met de lans den draak bevechtende.
K) Een versierd vierkant bestemd om het nummer van den schutter er in te snijden.
Koper. 25 mm.
D. B., n° 281.
- N° 47 Schutterspenning. In het veld een gekroond wapen.
K) Twee gespannen bogen met pijl.
Lood. 25 mm.
- N° 48 Schutterspenning. Gespannen boog met pijl.
K) Twee boeien aan een stok.
Lood. 30 mm.
- N° 49 HASSELT. Zegel der gezworen schutters. Omschrift: S. DER GHESWURREN SCUTTERS VA HASSELT in gothische letters. In het veld een baardman, twee schilden vasthoudende, het eene met het wapen van Hasselt, het andere met het wapen van het gild (kruisboog).
Brons. 42 mm.
- N° 50 Schutterspenning. Sint Joris te paard de draak met de lans bevechtende.
K) Versierd vierkant.
Lood. 27 mm.

- N° 51 BRUSSEL. Voetboogschutters. In het veld een ontspannen voetboog tusschen het jaartal 15—60. Tusschen een effen binnen- en een gepareld buitenbandje leest men de woorden: TEEKEN VAN DEN GROOTER GULDEN I. BRUESSEL †. K) Op een varend schip zit tegen den mast de H. Maagd met het Kind Jesus op haren schoot; op den voor- en achtersteven zitten twee biddende vrouwen en tusschen een gelijke omranding als op de voorzijde: O MATER DEY MEMENTO NOSTRI. (O heilige Moeder Gods gedenk onzer). Twee roosjes.
Brons. 29 mm.
Minard Van Hoorebeke, n° 259.
- N° 52 Schutterspenning. Aartsengel Sint Michiel.
K) In een cirkelvormige krans, het getal XLVII.
Brons. 18 mm.
- N° 53 Schutterspenning. In een parelvormige rand, Kristus aan het kruis. Links een kruisboog, rechts twee gekruiste pijlen.
K) Effen.
Brons. 22 mm.

VOORNAAMSTE BRONNEN

1. GERARD VAN LOON. Histoire metallique des XVII provinces des Pays-Bas. 5 vol. 1732.
2. Beschrijvinge van Nederlandsche Historie Penningen ten gevolge op het werk van Mr Gerard van Loon. V deelen. 1824.
3. J. TER GOUW. De Gilden. Amsterdam 1866.
3. L. A. DELANNOY. Etude sur les anciennes compagnies d'archers, d'arbalétriers et d'arquebusiers. Paris. 1879.
5. P. GENARD. Wapenboek.
6. FRANS CLAES. Eenige woorden over de zes gewapende gilden der stad Antwerpen en eenige bijzonderheden over de gilden der omliggende gemeenten. Handschrift 1909.
7. BEN LINNIG. Les six Serments de la Ville d'Anvers. 1914.
8. WESALIA. Jaargangen 1928, 1929, 1930, 1931.
9. JOS. DE BEER. Mereaux Anversois: Gildes et Corporations. II deel. 1930.
10. JOS. DE BEER. Les Blasons en papier des Gildes, Corporations, Confréries et autres Sociétés du Pays d'Audenarde. 1931.

JOS. DE BEER.